

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra obchodního práva

Diplomová práce

Směnečné rukojemství

David Nerad

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra obchodního práva

Diplomová práce

Směnečné rukojemství

David Nerad

**Studijní program: Právo a právní věda
Studijní obor: Právo**

Vedoucí diplomové práce:

**JUDr. Tomáš Ficner, Ph.D.
Katedra obchodního práva**

Plzeň 2013

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Směnečné rukojemství zpracoval sám a vyznačil jsem všechny použité prameny“.

V Plzni dne 28. března 2013

.....

Poděkování:

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Tomáši Ficnerovi, Ph.D., za poskytnuté rady a vstřícnost při konzultaci diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	STRUČNÝ NÁSTIN VÝVOJE PRÁVNÍ ÚPRAVY INSTITUTU SMĚNEČNÉHO RUKOJEMSTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ.....	8
3	OBECNĚ K ZAJIŠTĚNÍ SMĚNEČNÝCH ZÁVAZKŮ.....	12
4	INSTITUT SMĚNEČNÉHO RUKOJEMSTVÍ.....	16
4.1	SMĚNEČNÁ SMLOUVA JAKO PRÁVNÍ DŮVOD RUKOJEMSKÉHO ZÁVAZKU.....	16
4.1.1	Směnečná smlouva obecně.....	16
4.1.2	Směnečná smlouva avalisty.....	18
4.2	OSOBY SMĚNEČNÉHO RUKOJEMSTVÍ A JEJICH ZPŮSOBILOST	20
4.3	OBSAH RUKOJEMSKÉHO ZÁVAZKU	23
4.4	FORMA RUKOJEMSKÉHO PROHLÁŠENÍ.....	24
4.4.1	Úplné a zkrácené rukojemské prohlášení.....	26
4.5	UMÍSTĚNÍ RUKOJEMSKÉHO PROHLÁŠENÍ.....	27
4.6	ČAS ZALOŽENÍ RUKOJEMSKÉHO ZÁVAZKU.....	29
4.7	VZÁJEMNÝ VZTAH AVALISTY A AVALÁTA.....	30
4.8	VZTAH AVALISTY A MAJITELE SMĚNKY	34
4.9	PRÁVNÍ POMĚR AVALISTY K OSTATNÍM SMĚNEČNÝM DLUŽNÍKŮM	35
4.10	PRÁVNÍ POMĚR MEZI VÍCE AVALY	36
4.11	PLACENÍ SMĚNKY AVALISTOU.....	37
4.11.1	Avalista - přímý nebo postižní dlužník?.....	37
4.11.2	Protiplnění poskytovaná majitelem směnký směnečnému rukojmímu.....	40
4.11.3	Částečné placení rukojemského závazku	44
4.11.4	Vliv zaplacení směnký avalistou na existenci dalších směnečných závazků.....	46
4.12	REGRES SMĚNEČNÉHO RUKOJMÍHO	47
4.12.1	Převod regresních práv avala	49
5	VYBRANÉ PROBLÉMY TÝKAJÍCÍ SE SMĚNEČNÉHO RUKOJEMSTVÍ	52
5.1	OBRANA SMĚNEČNÉHO RUKOJMÍHO.....	52
5.2	KAUZÁLNÍ NÁMITKY A SMĚNEČNÝ RUKOJMÍ.....	54
5.2.1	Přístup rukojmího ke kauzálním námitkám.....	54
5.3	K NÁMITKOVÉMU ŘÍZENÍ	57
5.4	AVALY NA BLANKOSMĚNKÁCH	61
6	ZÁVĚR	64
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
8	RESUMÉ	72

1 ÚVOD

Ačkoli směnečné právo již získalo plně zpět postavení, které v důsledku společenských změn po roce 1948 na více než čtyřicet let ztratilo a stalo se opět významnou součástí našeho právního řádu, není jeho výuce na právnických fakultách poskytnuto tolik prostoru, kolik by si zasloužilo. Nejen z tohoto důvodu jsem se rozhodl věnovat tomuto právnímu odvětví zvýšenou pozornost, jež vyvrcholila volbou tématu mé kvalifikační práce. Tímto tématem je, jak ostatně vyplývá již z názvu práce, směnečné rukojemství. Tedy specifický ryze směnečný zajišťovací prostředek, jenž je v současnosti dennodenně ve směnečných vztazích využíván. Nemyslím si však přesto, že pozornost, která mu byla dosud v literatuře věnována, byla natolik intenzivní, aby dokázala odpovědět na všechny otázky jeho užíváním vzešlé. Tudíž se domnívám, že volba tohoto tématu se ukáže správnou zejména proto, že při psaní diplomové práce nepůjde jen o přežvýkávání již stokrát přežvýkaného, ale naopak jsem přesvědčen, že lze poukázat i na problémy, které dosud nebyly dostatečně přesvědčivě vyřešeny. S tímto cílem svou práci také začínám.

Začátek práce jsem se rozhodl věnovat stručnému nástinu historického vývoje směnky s důrazem na směnečné rukojemství, neboť se domnívám, že žádná práce tohoto typu by neměla být zjednodušena pouze na výklad pozitivního práva bez zřetele ke genezi zkoumaného institutu. Takový přístup bych považoval za příliš povrchní. Zvláště důležitým se uvedené jeví u práce věnované směnkám, tedy institutu, jehož historie sahá hluboko do středověku. Po stručném popisu raného období existence směnky a jejího dalšího vývoje, kdy se užívání směnek řídilo zvykovým právem, se zmiňuji o kodifikacích směnečného práva na území Rakouské monarchie a poslední část této kapitoly je přehledem snah o kodifikaci směnečného práva, které se projevovaly od konce 19. století a vyvrcholily roku 1930 přijetím Ženevských úmluv, na nichž je dodnes založeno nejen kontinentální směnečné právo.

V další kapitole vymezuji směnečné rukojemství vzhledem k obecněprávním zajišťovacím prostředkům, především pak vůči běžnému ručení,

jež směnečné rukojemství na první pohled připomíná, ale jak brzy poznáme, je nutné myšlenku, že jde o výrazně podobné instituty, co nejdříve pustit z hlavy.

Ve třetím oddílu, který je těžištěm této práce, podávám podrobný rozbor směnečného rukojemství v současné právní úpravě, přičemž se snažím zohlednit jednak názory právní teorie věnující se danému tématu, tak především usiluji o popsání sporných bodů s využitím judikatury vyšších soudů, která však bohužel zatím nedává odpověď na všechny otázky. V rámci této kapitoly usiluji nejen o popsání problematiky obecných náležitostí kladených Zákonem směnečným a šekovým na směnečné rukojemství, tedy především formy, umístění rukojemského prohlášení a směnečné způsobilosti, nýbrž i otázkami směnečných smluv, regresních nároků avalisty a vztahu rukojemního k ostatním osobám figurujícím na směnce, přičemž se snažím poukázat zejména na otázky, jež v praxi vyvolávají nepříjemnosti.

Poslední kapitola se zaměřuje především na námitkovou obranu směnečného dlužníka se zvláštním akcentem na kauzální námitky. V rámci tohoto výkladu je pojednáno zejména o vztahu směnečného rukojemního ke kauzálním souvislostem směnky a rovněž je upozorněno na problém uplatnitelnosti kauzálních námitek ve zkráceném směnečném řízení. Druhou část poslední kapitoly tvoří problematika směnečného rukojemství na blankosměnkách, tedy záležitost popsána zákonem velmi stručně pouze v jediném paragrafu, a jejíž řešení je tedy z velké části věcí teorie a judikatury.

2 STRUČNÝ NÁSTIN VÝVOJE PRÁVNÍ ÚPRAVY INSTITUTU SMĚNEČNÉHO RUKOJEMSTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ

Směnka jako právní institut vznikla již ve středověkých severoitalských městech. K jejímu rozvoji došlo v souvislosti s rozkvětem městských republik, jenž nastal v období křížáckých válek. Byla původně zvláštním právním jednáním a ke své platnosti nevyžadovala písemnou formu (ústní směnka, jež předpokládala vzájemnou důvěru, se příhodně označovala *de buono à buono*).¹ Existenci prvních směnečných listin je možno vysledovat do poloviny 12. století, měly nejprve podobu směnek vlastních, směnky cizí se začaly objevovat nejdříve o století později. Již od počátku se směnečné listiny vyznačovaly stručností a přesností, tedy vlastnostmi, které si uchovaly po dalších osm set let. Již nejstarší směnky vykazovaly řadu stejných rysů s těmi dnešními, důkazem budiž existence směnečného rukojemství, které se začíná objevovat ve formě doložky na spodní části směnky již v prvním století existence směnečných listin.² Směnka se v souvislosti s obchodem rychle rozšířila i na naše území, přičemž pozoruhodným dokladem o jejím využívání v Českých zemích je i známá listina podepsaná Janem Žižkou v roce 1378. Zvláště zajímavý je s ohledem na téma této práce fakt, že Žižka je na listině, které vykazuje téměř všechny znaky směnky vlastní, podepsán jako směnečný rukojmí.³ Směnečné právo v tomto období a ještě dlouho poté zůstávalo i přes značnou rozšířenost oblastí zcela nekodifikovanou a řídicí se pouze zvykovým právem.

Na našem území bylo směnečné právo poprvé uceleně upraveno až v 18. století směnečným řádem ze dne 10. 9. 1717 a obnoveným dne 1. 10. 1763. Spolu se Směnečným řádem byly patentem z roku 1763 zřízeny směnečné a obchodní soudy v Praze, Brně a Opavě.⁴ Tím byly vytvořeny podmínky pro další rozvoj směnečného práva, který byl ovšem brzděn roztříštěností právních úprav

¹ Šikl, H. *Právo směnečné rakouské. Část první*. V Praze: Bursík & Kohout, 1904, s. 3.

² Tamtéž, s. 6.

³ Tamtéž, s. 6. Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s.

³ Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 8.

⁴ Tamtéž, s. 9.

v Německu i Rakousku, jež vedla k častému volání po jejich sjednocení, které vyvrcholilo roku 1846 na zasedání států celní jednoty přijetím usnesení o sestavení nového jednotného směnečného řádu. Proto se 20. října 1847 sešla v Lipsku komise sestávající z třiceti odborníků z oblasti práva a obchodu, která do 9. prosince téhož roku vypracovala na základě pruského návrhu nový směnečný řád, jenž byl v Rakousku vyhlášen císařským patentem ze dne 25. ledna 1850. Směnečný řád zůstal v platnosti až do pádu monarchie a byl recepční normou 11/1918 Sb. z. a n. převzat do právního řádu samostatného Československa.

Směnečné rukojemství ač upraveno v Čl. 81 tohoto řádu, netěšilo se mezi směnečnými věřiteli ani zdaleka takové popularitě, jaké se mu dostává v dnešní době. „*Aval není v obchodě oblíbeným, poněvač může vzbuditi pochybnost o úvěru hlavního dlužníka. Proto se rukojemství za směnečný závazek obyčejně hájí ve formu indossamentu*“.⁵ Uvedené je poměrně věrným dokladem tehdejšího zcela jiného nahlížení směnky i jejího způsobu využití. Úprava směnečného rukojemství byla v této době velmi podobná té dnešní, nicméně existovaly i jisté odchylky. Jednou z nich je například to, že rukojemské prohlášení, ze kterého nebylo zřejmé, k jakému avalátovi se vztahuje, se u neakceptované traty vztahovalo k závazku vystavitele, u traty akceptované a u směnky vlastní bylo považováno za rukojemství za přímého dlužníka.⁶

Jak již bylo řečeno, směnečný řád byl recipován do československého právního řádu a na našem území platil až do roku 1928. Nepříjemností bylo, že na Slovensku platil uherský směnečný řád z roku 1877, neboť rakouské a uherské směnečné právo bylo rozděleno v důsledku říjnového patentu z roku 1861. Tento dualismus směnečného práva byl odstraněn až zákonem ze dne 13. prosince 1927 vyhlášeným pod č. 1/1928 Sb. z. a n. O přijetí nového směnečného zákona bylo však usilováno již mnohem dříve. Dne 15. června 1920 předložila skupina poslanců pod vedením Aloise Rašína ve sněmovně návrh na vydání Směnečného

⁵ Šikl, H. *Právo směnečné rakouské. Část první*. V Praze: Bursík & Kohout, 1904, na s. 73 cituje Dr. Czelechovsky. *Sammlung Wechselrechtl. Entscheidungen, I., II., III.*, 1883, 1892, 1908, s 573.

⁶ Tamtéž, s. 74.

řádu,⁷ který vycházel ze vzoru přijatého na Haagské konferenci roku 1912, bohužel však nebyl přijat.

Směnečné rukojemství bylo v zákonu č. 1/1928 Sb. z. a n. upraveno hned ve čtyřech paragrafech (§ 62-65) a to v podobě blízké dnešní. Přesto však se v některých bodech jeho úprava odlišovala. Prvním rozdílem bylo, že Zákon směnečný nepřipouštěl omezení výše avalistova závazku, jeho § 62 hovoří pouze o tom, že *plnění směnečné může být zaručeno směnečným rukojemstvím*. Zákon směnečný dále nepřipouštěl tzv. holý aval, nýbrž byla vedle podpisu vyžadována i rukojemská doložka.⁸ O rukojemském prohlášení, ve kterém se neuvádělo, za koho je přejímáno, platilo totéž, co jsem uvedl výše ve výkladu o Směnečném řádu z roku 1850. Jiné významnější odchylky od úpravy ZSŠ Směnečný zákon neobsahoval.

Již dva roky od začátku účinnosti Směnečného zákona se v Ženevě konala konference, která měla určit podobu kontinentálního směnečného práva na dalších mnoho desítek let. Konference byla vrcholem snah o unifikaci světového směnečného práva, které se silně projevovaly již od sedmdesátých let 19. století. Za zmínku stojí především práce *Association for the reform and codification of the law of nations*, která na konferencích v Brémách 1876, Antverpách 1877 a Frankfurtu 1878 sestavila 27 tzv. Brémských pravidel pro jednotné právo směnečné. O sjednocení směnečného práva usiloval rovněž Institut de droit international a dva kongresy svolané belgickou vládou do Antverp 1885 a Bruselu 1889. Vzhledem k tomu, že se žádný z těchto pokusů nepřinesl očekávaný výsledek, byla roku 1910 svolána do Haagu konference, jejímž účelem bylo smířit francouzský, německý a angloamerický systém směnečného práva. Výstupem konference byla úmluva o zavedení jednotného směnečného řádu ze dne 23. července 1912 podepsaná 25 státy. Snahu o její provedení však přerušila první světová válka.

⁷ Zápis ze zasedání Poslanecké směrnovny N. S. R. Č. ze dne 15. června 1920 dostupný na http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0177_01.htm.

⁸ Hermann-Otavský, K. *Československé právo směnečné: S otiskem ženevských konvencí z r. 1930*. 2. vyd. Praha-Smíchov: Spolek československých právníků Všehrd, 1930, s. 72.

Ženevská konference konaná ode dne 13. května do 7. června za účasti 31 států přinesla skutečný průlom v dosavadních snahách o unifikaci směnečného práva, jasným dokladem toho budiž fakt, že ženevským vzorem se dodnes řídí právní úprava směnek v desítkách států celého světa. Hlavním výsledkem konference bylo přijetí tří konvencí. První z nich je Úmluva o jednotném zákonu směnečném mající dvě přílohy, těmi jsou text Jednotného zákona směnečného a seznam přípustných rezerv. Následuje Úmluva o řešení určitých střetů zákonů v souvislosti se směnkami a konečně Úmluva o směnečných poplatcích. Přestože Československo zastoupené delegací vedenou prof. Hermannem-Otavským podepsalo všechny tři konvence, nedošlo následně k jejich ratifikaci, což vedlo k tomu, že k recepci ženevského práva u nás až do války nedošlo. Jednotný zákon směnečný byl do našeho právního řádu inkorporován až v období nesvobody vládním nařízením ze dne 19. prosince 1940, č. 111/1941 Sb. Stalo se tak nepochybně z důvodu sjednocení říšské a protektorátní právní úpravy. Na Slovensku byla ženevská úprava promítnuta zákonem č. 255/1941 Sl. z.

Po znovuoobnovení Československa tak na jeho území opět zavládl směnečněprávní dualismus, jenž byl odstraněn až zákonem 191/1950 Sb. platným do dnešních dnů, který potvrdil postavení Československa a později České republiky v rodině států ženevského směnečného práva.

3 OBECNĚ K ZAJIŠTĚNÍ SMĚNEČNÝCH ZÁVAZKŮ

Utvrzení směnečných práv a závazků lze docílit jednak způsoby směnečněprávními, tak i obecněprávními. K zajištění závazku ze směnky je možno použít zásadně všech obchodněprávních i občanskoprávních zajišťovacích prostředků od smluvní pokuty přes zřízení zástavního práva až po ručení. Pro tyto způsoby zajištění je charakteristické, že zásadně stojí vně směnky. Není však vyloučena ani jejich inkorporace do směnečné listiny, která ovšem ani tak neznamena, že by šlo v důsledku toho o závazky směnečněprávní. Obecné způsoby zajištění jsou existenčně spjaty se zajišťovanou směnečnou pohledávkou a jejich uplatnění je namístě toliko tehdy, není-li hlavní závazek splněn. Jde tedy o zajištění subsidiární a akcesorická.

Mezi způsoby směnečněprávní se vedle směnečného rukojemství řadí rovněž soudní judikaturou⁹ uznané „rukojemství zastřené“ (*fideiussio palliata*), které spočívá v situaci, kdy se osoba k utvrzení směnečného závazku zaváže nikoli jako aval, ale jako spoluvýstavce, spoluakceptant či indosatář. Podle té které formy závazku ručí pak majiteli směnky. Je tedy zřejmé, že o rukojemství vlastně vůbec nejde. Důvodem pro volbu „skrytého rukojemství“ může být například obava hlavního dlužníka, že při použití běžného zajišťovacího prostředku by u věřitelů mohly vzniknout pochybnosti o jeho solventnosti.¹⁰

Jako další směnečný způsob zajištění uvádí Zákon směnečný a šekový (dále jen ZSŠ nebo zákon) směnečnou intervenci. Podstatou tohoto institutu je tzv. přijetí pro čest, jímž dochází ke vtažení další osoby do směnečného vztahu. Tento zakročovatel, je-li směnka nuzná, přijme závazek ze směnky nebo tuto proplatí a tím, obrazně řečeno, „zachrání čest“ příslušného dlužníka (honoráta). Rozlišujeme intervenci volanou (podpurná adresa) a nevolané zakročení. Rozdíl mezi těmito představuje způsob, kterým intervenient do směnečného závazku vstupuje. V případě volané intervence je pro případ nouze směnečného dlužníka

⁹ Rozh. Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. října 1931, Rv I 1631/31, Sbirka rozhodnutí NS – Vážný – č. 11080.

¹⁰ Bydlinski, P. *Die Bürgschaft im österreichischen und deutschen Handels-, Gesellschafts- und Wertpapierrecht*. Wien: Springer, 1991, s. 191.

přímo na směnce jako doložka uvedena podpůrná adresa, na které může majitel směnky požadovat čestné přijetí nebo čestné placení. Nevolanou intervencí je na druhé straně oprávněna provést jakákoliv osoba, jež je způsobilá směnečně se zavazovat s výjimkou podpůrné adresy, příjemce a výstavce směnky vlastní. Poctěnými nemohou být v obou případech přímí dlužníci a osoby sdílející jejich postavení. Význam směnečné intervence je však v praxi mizivý, a pokud je mi známo, není se s ní dnes prakticky možné setkat.

Ryze směnečným zajišťovacím prostředkem je směnečné rukojemství. Jde o častý a v praxi velmi oblíbený způsob zajištění směnečných závazků. Směnečné rukojemství je často u nás i v zahraničí označováno termínem aval. Původ tohoto slova však nelze s jistotou určit.¹¹ Odvozováno bývá od italského *avalle*, což lze přeložit jako na konci či na závěr a odkazuje tak na původní praxi, kdy bylo rukojemské prohlášení umístováno na spodní části směnky.¹² Jiní jeho původ spatřují ve francouzském *à-valoir*, jež dnes ovšem představuje ekvivalent pro splátku.¹³ Podobnost vykazuje též arabský výraz *hawala* označující neformální mimo bankovní systém převodu peněz.

Aval je specifickým institutem směnečného práva, který na první pohled vykazuje řadu podobností s běžným ručením, ale při bližším pohledu zjistíme, že jde o zdání z velké části klamné. Spoléhat se tedy při podepisování rukojemského prohlášení pouze na znalosti o obecném ručení, je velmi nebezpečné. Rozdíly v obou zajišťovacích prostředcích nacházíme již v pojetí základních znaků občanskoprávního a obchodněprávního ručení, tedy akcesority a subsidiarity, které spočívají v tom, že ručitelský závazek sdílí osud závazku zajištěného a plnění lze od ručitele požadovat až v okamžiku, kdy nesplní hlavní dlužník.

V případě směnečného rukojemství jsou sice akcesorita i subsidiarita přítomny, leč ve zcela odlišné formě. Přesněji řečeno v podobě značně oslabené. Akcesorita se v plném rozsahu vztahuje pouze na závislost rukojemství na existenci směnky, „*neboť není-li platné směnky, nemůže být ani platného avalova*

¹¹ Kotásek, J. *Směnečné rukojemství*, Právní rozhledy, 2000, č. 4, s. 138.

¹² Šikl, H. *Právo směnečné rakouské. Část prvá*. V Praze: Bursík & Kohout, 1904, s. 72.

¹³ <http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%80-valoir>.

*závazku“.¹⁴ Co se týče akcesority směnečného rukojemství k závazku avaláta, existuje tato pouze ve smyslu formálním. Zákon směnečný a šekový v Čl. I. § 32 odst. 2 totiž stanoví, že *závazek směnečného rukojmiho je platný i tehdy, je-li závazek, za který se zaručil, neplatný z jiného důvodu než pro vadu formy.* Kupříkladu zavázala-li se na směnce osoba k tomu nezpůsobilá nebo je-li avalátův podpis padělán, nepůsobí to neplatnost rukojemství, které tento závazek zajišťuje. Závislost směnečného rukojemství na zajišťovaném závazku tedy existuje pouze v případě formálních vad směnečných prohlášení avaláta, jako je například nahrazení podpisu otiskem palce atd. V materiálním smyslu je směnečné rukojemství na závazku avaláta nezávislé. Další odlišnost vyplývá ze znění Čl. I. §30 odst. 1 ZŠS podle něhož *zaplacení směnky může být pro celý směnečný peníz nebo pro jeho část zaručeno směnečným rukojemstvím.* Avalista tedy *„nezajišťuje povinnosti určitého směnečného dlužníka, ale garantuje zaplacení směnky vůbec. Z tohoto hlediska tedy avalista odpovídá za zaplacení směnky všemi dlužníky, a to dokonce i těmi, kteří se jimi stanou až v budoucnu a na které nemohl avalista při podpisu směnky vůbec pomyslet“.*¹⁵ V případě běžného ručení zajišťuje ručitel samozřejmě závazek konkrétního dlužníka.*

Rovněž subsidiarita rukojemského závazku je značně omezena. Projevuje se ve vztahu k směnečnému závazku tím způsobem, že na rukojmím lze požadovat plnění pouze v případě, že směnka není při splatnosti uhrazena. *„Tento vztah subsidiarity také vylučuje, aby rukojmí mohl platit směnečný dluh dříve, než taková povinnost vznikne“.*¹⁶ Mezi avalistou a avalátem není vztah subsidiarity přítomen vůbec. Majitel směnky se může na směnečného rukojmiho obrátit při splatnosti směnky, aniž by předem musel požadovat plnění od avaláta, jak vyplývá z Čl. I. §47 odst. 2 ZŠS, který stanoví, že *majitel může žádat plnění na každé ze zavázaných osob nebo na několika z nich anebo na všech dohromady a není vázán pořadím, v kterém se zavázaly.* Všechny zavázané osoby pak ručí majiteli rukou společnou a nerozdílnou.

¹⁴ Sadecký, L. *Směnečné rukojemství pohledem avala (avalisty)*, Právní rozhledy, 2010, č. 12, s. 424 an., dostupné na www.beck-online.cz.

¹⁵ Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 179

¹⁶ Tamtéž

Směnečné rukojemství je tedy specifickým, ryze směnečným zajišťovacím prostředkem spočívajícím v záruce třetí osoby (včetně osoby již na směnce podepsané) za zaplacení směnečné sumy nebo její části majiteli směnky. Avalista je zavázán stejně jako osoba, za kterou převzal směnečné rukojemství. Pokud není uvedeno, za koho rukojemství přebírá, platí, že je přejímá za výstavce. Avalovat směnku je možno za každého směnečného dlužníka a omezen není ani počet rukojmích, a to ani u konkrétního avaláta. Při splnění svého závazku nabývá rukojmí práv ze směnky vůči svému avalátovi, jakož i proti osobám jemu zavázaným.

4 INSTITUT SMĚNEČNÉHO RUKOJEMSTVÍ

4.1 SMĚNEČNÁ SMLOUVA JAKO PRÁVNÍ DŮVOD RUKOJEMSKÉHO ZÁVAZKU

4.1.1 SMĚNEČNÁ SMLOUVA OBECNĚ

Směnečné smlouvy jsou bezformálním závazkovým vztahem, který není zákonem nijak upraven, jde tedy o nepojmenované smlouvy. Směnečná smlouva je důvodem, který bezprostředně vede ke vzniku směnečného závazku a směnečné pohledávky. Není však jejich právním důvodem. Tím je pouhé splnění materiálních a formálních směnečných náležitostí. Předpoklady vzniku směnečného závazku jsou:

1. *existence základní směnky prosté formálních vad,*
2. *na které (případně na jejím opisu) je vyhotoveno bezvadné (prosté formálních i materiálních vad) směnečné prohlášení předmětného dlužníka*
3. *dlužník směnku vydal věřiteli,*
4. *v důsledku čehož vznikla i směnečná pohledávka.¹⁷*

Předpokladem vzniku směnečné pohledávky jsou vedle výše uvedených náležitostí 1-3 další 2 skutečnosti:

5. *věřitel má způsobilost mít práva a povinnosti,*
6. *vznikl závazek alespoň jednoho směnečného dlužníka.¹⁸*

Směnečná smlouva vydání směnky a splnění ostatních výše uvedených předpokladů časově předchází. Tyto úkony jsou provedeny po jejím uzavření a na jejím základě. Kdyby jí nebylo, nemělo by zpravidla dojít ani ke vzniku směnky nebo jiného směnečného závazku (avalu, indosamentu atd.), který je jejím předmětem. To neplatí absolutně, teoreticky si lze představit i situace, kdy se osoba na směnku podepíše, aniž by k tomu měla důvod nebo se k tomu jakkoli

¹⁷ Chalupa, R. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2003, s. 95.

¹⁸ Tamtéž, s. 97.

předem zavázala. Takový závazek, jsou-li splněny formální náležitosti, bude pochopitelně platný. Smysl a následek takového jednání by však byl podobný, jako smysl Švejkova rozhodnutí převléct se na hrázi rybníka do ruské uniformy. Dalším případem, kdy nedojde k uzavření smlouvy a směnka přesto splňuje formální náležitosti, je fyzické donucení k podpisu a jiné protiprávní způsoby, při kterých není projevena vůle směnečně se zavázat. I takovýmto způsobem vzniklá směnka bude díky principu směnečné přisnosti platná a otázka obrany proti ní nebude otázkou směnečněprávní.

Směnečná smlouva je tedy důvodem, který předchází samotnému vydání směnky nebo převzetí jiného závazku na již platné směnce. Je hospodářskou či jinou příčinou, proč se daná osoba vůbec směnečně zavazuje. Jde o „*ujednání mezi tím, kdo tyto směnečné úkony činí a tím, v jehož zájmu se tak činí*“.¹⁹ Díky abstraktní povaze směnky není směnečná smlouva podmínkou platnosti směnečné listiny a její existence proto nemusí být věřitelem při předložení k placení, ani jindy prokazována (srov. § 495 ObčZ.). Směnečnému věřiteli tak stačí, má-li v ruce platnou směnku.

Proč se tedy musíme zabývat existencí směnečných smluv, když je směnka ke své platné existenci vlastně nepotřebuje? K zodpovězení této otázky je třeba ptát se po důvodu, kvůli kterému směnka existuje a jaká je tedy její praktická funkce v daném, konkrétním případě. Směnečná smlouva určuje zejména, jaký charakter bude směnka mít a jakou bude plnit funkci. Jejím obsahem je například stanovení směnečné sumy, a dále určení, zda směnka bude plnit zajišťovací funkci ve vztahu k jinému závazku nebo půjde o směnku pro soluto či pro solvendo. Obsahem směnečných smluv jsou často i další ujednání jako například zákaz indosování směnky či dohoda o vydání směnky dlužníku po splnění příčinné pohledávky...

Vznik směnečné smlouvy se nijak neodlišuje od obecného způsobu vzniku smluv. Jedním z budoucích účastníků směnečněprávního vztahu je učiněn návrh, který směřuje k vydání směnky nebo k jinému směnečnému úkonu. Je-li tento návrh oblatem přijat, dochází k uzavření směnečné smlouvy. Jak jsem uvedl výše,

¹⁹ Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 56.

jsou směnečné smlouvy absolutně bezformální. K jejich uzavření tedy bude stačit i pouhá konkludentní dohoda mezi dlužníkem a věřitelem. Tak tomu také v praxi nezřídka kdy bude. Častějším případem bude jistě ústní dohoda mezi účastníky a nemalý počet směnečných smluv bude uzavřen v písemné formě, kterou je bezpochyby třeba doporučit.

Jak jsem uvedl výše, směnečné smlouvy jsou závazky inominátní, nejsou nikde upraveny. Je tak potřeba zkoumat, jakými zákonnými ustanoveními se budou (vedle toho, co je stranami ve smlouvě ujednáno) řídit. Odpověď na tuto otázku dává § 261 odst. 1 ObchZ., podle něhož se budou tyto smlouvy řídit obchodním zákoníkem, jsou-li uzavřeny mezi podnikateli a týkají-li se jejich podnikatelské činnosti. V opačném případě se použije úprava podle občanského zákoníku. V úvahu bude konečně připadat i jejich podřízení režimu obchodního zákoníku na základě písemné dohody stran podle § 262 odst. 1 Obchz. K takovému závěru došel i Vrchní soud v Praze, který ve svém rozsudku uvádí: *„Směnečná smlouva jako bezprostřední právní důvod vydání směnečné listiny má podle okolností povahu relativního obchodu a řídí se pak vedle občanského zákoníku také obchodním zákoníkem anebo obchodem není a řídí se potom jen občanským zákoníkem“*.²⁰

4.1.2 SMĚNEČNÁ SMLOUVA AVALISTY

Výše uvedené platí i pro smlouvu, kterou ke vzniku směnečného rukojemství uzavírá aval. Směnečná smlouva o zřízení směnečného rukojemství bude obsahovat minimálně závazek budoucího avalisty podepsat se na směnku jako rukojmí. Návrh na její uzavření může činit majitel směnky, směnečný dlužník a konečně nic nebrání tomu, aby jej učinil sám aval. Okruh účastníků takovéto smlouvy tedy může být případ od případu odlišný. To platí jednak, co se týče účastníků smlouvy, tak stran toho, že jednou bude oferentem aval a podruhé remitent a tak dále. *„Jediným vždy jistým účastníkem takové smlouvy je budoucí rukojmí. Těžko může se někdo k avalování směnky zavázat za něho“*.²¹

²⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999 sp. zn. 5 Cmo 189/99, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 2000, č. 2, str. 50 a násl.

²¹ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (1. část), Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12, s. 60.

Směnečnou smlouvu s rukojmím může uzavřít jednak směnečný věřitel, v jehož zájmu je směnečné rukojemství vždy na směnce zřizováno a který na něm má tedy zcela zřejmý zájem. Vždyť který majitel směnky by si nepřál, aby jeho směnečná pohledávka byla zajištěna majetným a solventním ručitelem.

Druhou možností je, že směnečnou smlouvu s rukojmím sjednává osoba, jež je směnečným dlužníkem. Směnečný dlužník bude takto jednat z různých důvodů. Ve většině případů to bude jistě na základě jeho dohody s majitelem směnky, který bude požadovat garanci splnění. Někdy mu půjde „*jen o kvalitu takového rukojmího a jinak je mu celkem lhostejné, kdo to bude. Jindy remitenti požadují na směnečném dlužníku, aby sám opatřil na směnku podpis zcela určitého dlužníka. Bývají to zpravidla manžel dlužníka nebo jiný jeho příbuzný. Jindy zase společníci nebo funkcionář dlužnické společnosti a jiní*“.²² Okolnost, že oprávněnou stranou ze směnečné smlouvy bude ve vztahu ke směnečnému rukojmímu avalát, nemusí být pro směnečného rukojmího vůbec výhodná. Za této situace nemá avalista žádný vlastní smluvní vztah k remitentovi, což pro něj může znamenat velmi zásadní nepříjemnosti. Pro rukojmího je vždy příznivější, má-li smluvně ošetřen vztah k majiteli směnky. Je tomu tak proto, že směnečná smlouva je klíčovým faktorem při uplatňování takzvaných kauzálních námitek osob povinných placením směnky.

Velmi snadno může dojít k situacím, kdy se majitel směnky obrátí k placení na směnečného dlužníka, který se mu však ubrání kauzální námitkou (kupříkladu půjde o situaci, kdy předmětná směnka bude remitentovi vydána jako zajištění kauzální pohledávky, která byla dlužníkem splněna a odpadl tak důvod plnění ze směnky. V takovém případě by se měl dlužník proti směnečnému platebnímu rozkazu ubránit). Směnečný rukojmí však v tomto ohledu nesdílí postavení avaláta, za nějž se zaručil a nebude tak mít bez dalšího podklad pro vlastní směnečnou obranu pomocí kauzálních námitek, což opakovaně judikoval i Nejvyšší soud.²³ Námitky příslušející avalátovi nemůže směnečný rukojmí použít ani v případě, kdy majitel nabyl směnky jednaje vědomě na škodu dlužníka, jak

²² Tamtéž

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 05. 08. 2003, sp. zn. 29 Odo 896/2002.

vyplývá mimo jiné z rozhodnutí NS.²⁴ Může se tak snadno stát, že rukojmí bude muset plnit i přes to, že avalát se povinnosti zprostil.

Je tedy namístě doporučit směnečným rukojmím, bude-li to v daném případě možné, aby vždy usilovali o to, smluvně si upravit vztah k majiteli směnky. Neučiní-li tak, jde o zbytečný hazard, při kterém budou často odkázáni na milost a nemilost směnečných věřitelů. Bude jistě praktické smluvně upravit postavení rukojmího tak, aby měl k dispozici stejný okruh kauzálních námitek jako avalát. Takovéto námítky ovšem budou avalovi svědčit pouze ve vztahu k majiteli směnky, se kterým dohodu uzavřel, protože jak stanoví Čl. I. § 17 ZSŠ, *kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námítky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabytí směnky jednal vědomě na škodu dlužníka*. U některých rukojmí nebude taková dohoda případná, neboť „*lze si přece docela dobře představit rukojmího, jehož úmyslem je výlučně to, aby zajistil právě jen samotný směnečný abstraktní závazek a vůbec se nezajímá o mimosměnečné vztahy avaláta. Konečně ke směnce samotné nemusí se nutně žádná kauzální pohledávka vztahovat*“.²⁵

4.2 OSOBY SMĚNEČNÉHO RUKOJEMSTVÍ A JEJICH ZPŮSOBILOST

Co se týče způsobilosti být směnečným rukojmím, neklade jí zákon žádné překážky. Směnečným rukojmím bude zpravidla osoba na směnečné listině dosud v žádné funkci nevystupující, avšak jak uvádí Čl. I. § 30 odst. 2 ZSŠ, může jím být i osoba již na směnce podepsaná. Může se jím tedy stát jakákoliv osoba, která má způsobilost směnečně se zavazovat.

Osoba, za níž se směnečné rukojemství přebírá, se nazývá avalát. Ani okruh směnečných dlužníků, jejichž závazky je možno utvrdit prostřednictvím směnečného rukojemství, není zákonem nijak omezen. Směnečným rukojemstvím je možné zajistit závazky všech dlužníků, jež budou na dané směnce figurovat. Je dokonce možné převzít rukojemství za více směnečných dlužníků stejně, jako je

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04.05.2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003.

²⁵ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (1. část), Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12, s. 61.

možné, aby závazek jednoho směnečného dlužníka byl zajištěn větším počtem avalistů. Směnečné rukojemství existuje vždy ve vztahu ke konkrétnímu avalistovi, proto „*platí bez výjimky princip, že bez avaláta (alespoň ve formálním smyslu) není avala*“.²⁶ ZSŠ k tomu stanoví, že směnečný rukojmí je zavázán stejně jako avalát. Jak bylo již výše uvedeno v kapitole 2, neznamená to, že rukojmí zaručuje pouze uhrazení směnky avalátem, k němuž se směnečné rukojemství váže, ale garantuje zaplacení směnky jako takové.

Osoba, za níž se směnečné rukojemství přebírá, bude již v tomto okamžiku ve většině případů směnečným dlužníkem. Nicméně to neplatí absolutně. Je proto myslitelný stav, kdy avalát není na směnce, která je předložena budoucímu směnečnému rukojmímu, podepsán. Tuto skutečnost konstatoval v několika judikátech Nejvyšší soud, podle kterého „*nedostatek podpisu výstavce cizí směnky na směnce v době, kdy aval učinil rukojemské prohlášení, nemá vliv na existenci směnečného závazku avala. Směnečný zákon ani jiný právní předpis nestanoví, v jakém pořadí mají být na směnečnou listinu přičiněny jednotlivé údaje či podpisy*“.²⁷ Rukojemské prohlášení je tedy platné bez ohledu na to, kdo se na směnku podepsal jako první. Důležité je však to, zda se na směnce v rozhodném okamžiku nacházejí jak podpis rukojmího, tak podpis avalistů. V okamžiku učinění rukojemského prohlášení, tedy nemusí být zřejmé, za koho je přebíráno. Jeho platnost se nebude posuzovat podle doby, kdy bylo učiněno, nýbrž podle stavu jaký bude vykazovat směnka v době, kdy je směnka platně vydána.

Výše uvedené vyplývá ze stejného případu, ve kterém NS řešil situaci, při níž se dovolatelka podepsala na předmětnou směnku dříve, než byla tato podepsána výstavcem a dříve než splňovala další náležitosti podle Čl. I. § 1 ZSŠ, které byly posléze doplněny. Argumentovala mimo jiné tím, že směnečný rukojmí může převzít rukojemství jen na směnce, která již splňuje předepsané náležitosti, přičemž v jejím případě šlo ale o neplatnou směnku. Dále namítala, že nelze avalovat za osobu, která není jako dlužník na směnce podepsána. Dovolatelka nesouhlasila rovněž s názorem odvolacího soudu, že směnka byla uvedena do

²⁶ Kotásek, J. *Směnečné rukojemství*, Právní rozhledy, 2000, č. 4, s. 138 an., dostupné na www.beck-online.cz.

²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1047/2007.

oběhu okamžikem, kdy ji nabyl remitent. K tomu NS uvedl, že „za okamžik uvedení cizí směnky do oběhu je třeba považovat okamžik, kdy směnku obsahující všechny náležitosti, nabyl první vlastník směnky. K tomu v daném případě došlo až poté co žalovaná jako aval učinila prohlášení, že přejímá směnečné rukojemství za příjemce, po doplnění směnky o další údaje požadované Čl. I. § 1 směnečného zákona a konečně po podpisu směnky výstavcem. Tímto způsobem byla dána směnečná listina do oběhu již jako směnka mající zákonem požadované náležitosti“.²⁸ Je tudíž nerozhodné, v jakém pořadí se osoby na směnku podepsaly a za klíčové je v tomto směru třeba považovat vlastnosti, jež směnka vykazuje v době, kdy bude majitelem uplatněna.

Některé další problémy mohou vyvstat, je-li směnečným rukojmím právnická osoba. Existují zde dvě základní otázky. Kdo je oprávněn jménem právnické osoby jednat? Jaké jsou následky, pokud jedná neoprávněná osoba? Odpověď na první otázku dává obchodní zákoník v § 13 a dále ji rozvádí v ustanoveních části druhé pro jednotlivé obchodní společnosti. Odpověď na druhou otázku podává ustálená judikatura Nejvyššího soudu. NS řešil případ, ve kterém došlo k převzetí směnečného rukojemství jednatelem společnosti s ručením omezeným bez souhlasu valné hromady, kterého je potřeba podle § 196a (§ 135 odst. 2) ObchZ k poskytnutí zajištění závazků jednatele této společnosti. NS v rozhodnutí uvádí, že „smlouvou, kterou se rukojmí ze směnky zavazuje k zajištění závazků výstavce, přitom není směnka, resp. převzetí směnečného rukojemství podpisem na směnce, ale smlouva mezi výstavcem směnky nebo osobou oprávněnou ze směnky a budoucím rukojmím, že směnečné rukojemství převezme. Samotný podpis avalisty na směnce je pak již jen realizací závazku, převzatého v dohodě o převzetí směnečného rukojemství. Jestliže je k uzavření smlouvy o převzetí směnečného rukojemství nutný předchozí souhlas valné hromady a tento souhlas nebyl udělen, je dohoda o převzetí rukojemství absolutně neplatná. Tato neplatnost však nezpůsobuje neplatnost samotné směnky ani neplatnost podpisu osoby, která převzala rukojemství, ale může pouze (případně) založit kauzální námitku avalisty ve vztahu ke konkrétní osobě

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1047/2007.

oprávněné ze směnky“.²⁹ Ani z absolutní neplatnosti směnečné smlouvy není tedy možné dovést neplatnost směnky jako abstraktního a nesporného cenného papíru. Jako obrana rukojmího zůstávají v takovém případě kauzální námitky.

4.3 OBSAH RUKOJEMSKÉHO ZÁVAZKU

Jak bylo již výše vyloženo, odlišuje se obsah rukojemského závazku značně od běžných zajišťovacích institutů. Je to způsobeno především výrazně omezeným rozsahem jeho subsidiarity a akcesority ve vztahu k zajišťované směnečné pohledávce.

Směnečný rukojmí se podle Čl. I. § 30 odst. 1 ZSŠ zavazuje v případě potřeby zaplatit buď celou směnečnou sumu nebo její konkrétně určenou část, přičemž platí, že neomezí-li výslovně své ručení na nižší částku, bude zavázán do stejné výše jako avalát.

Avalista neručí ovšem za splnění závazku konkrétního směnečného dlužníka. Od vztahu k avalátovi se bude odvozovat výše avalistova závazku, neboť je-li zaručencem příjemce zavázaný jen do části směnečného peníze, nemůže být ručeno za částku vyšší. Pozice avaláta, za něhož je rukojemství přejímáno určuje rovněž postavení směnečného rukojmího jako dlužníka přímého nebo postižního. Avalista též neodpovídá za splnění rukojemského závazku konkrétnímu směnečnému věřiteli. Není rozhodné, kdo je věřitelem v době, kdy se rukojmí zavazuje, ale plnění na něm bude oprávněn požadovat jakýkoliv oprávněný majitel, který směnku nabude. Nepodstatné přitom bude, zda na něj byla směnka převedena indosací či blankotradicí nebo zda na něj oprávnění přešlo jako na právního nástupce. Je-li avalista vyzván k placení a svou povinnost splní, nabývá práv ze směnky proti avalátovi, a vůči všem, kteří jsou zavázáni osobě avaláta. Jeho nárok vůči těmto osobám má pak též směnečněprávní charakter se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Vztahu avalisty k avalátovi jakož i placení

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 9. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3413/2010.

směnky rukojmím a jeho následnému regresu se budu podrobněji věnovat v dalších kapitolách práce.

K rukojemskému prohlášení může být také připojena doložka „bez protestu“, „bez útrat“ nebo jiná doložka stejného významu, kterou avalista zprošťuje majitele směnky povinnosti učinit protest pro nepřijetí nebo neplacení. Rukojmí má rovněž možnost na směnku uvést vlastní podpůrnou adresu.

Součástí rukojemského prohlášení nemohou být žádné podmínky. Nepodmíněnost závazku směnečného rukojmího není sice zákonem výslovně stanovena, nicméně to nemůže „vést k závěru prostřednictvím argumentu opaku, neboť u jiných podpisů je tato zásada upravena výslovně, že avalista může k svému podpisu podmínky stanovit“.³⁰ Nepodmíněnost avalistova prohlášení musíme naopak dovodit z ustanovení upravujících závazky osob, které mohou být avaláty, protože rukojmí je vázán jako ten, za koho se zaručil. ZSŠ stanovuje v Čl. I. § 26 odst. 1, že přijetí směnky musí být bezpodmínečné, totéž platí podle Čl. I. § 12 odst. 1 i pro indosament a bezpodmínečný je konečně i slib (popřípadě příkaz) výstavce směnky.

4.4 FORMA RUKOJEMSKÉHO PROHLÁŠENÍ

Rukojemské prohlášení se činí na směnku samozřejmě vždy v písemné formě. Možností znění rukojemského prohlášení je celá řada. Zákon doporučuje vyjádřit rukojemství slovy „jako rukojmí“, výslovně ovšem připouští i jiné doložky stejného významu. V úvahu tak připadají varianty „jako aval“, „jako avalista“, „per aval“ atd. Sporná je otázka, zda bude postačovat doložka „jako ručitel“. Z většinového názoru nauky vyplývá, že v praxi tomu tak bude. Kovařík³¹ si tuto otázku klade s ohledem na skutečnost, že nic nebrání tomu, aby i běžné ručení bylo uvedeno přímo na směnce. I přesto půjde o běžné ručení pouze v případě, kdy bude výslovně deklarováno, že je zakládáno občansko či

³⁰ Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 183.

³¹ Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 5., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 123.

obchodněprávní ručení. Chalupa³² doložku „jako ručitel“ uvádí bez dalšího v příkladném výčtu rukojemských prohlášení, Kotásek³³ s ohledem na soudní praxi zastává stejný názor, nicméně z důvodu výše uvedených pochybností doložku „jako rukojmí“ v praxi používat nedoporučuje.

V případě uvedení prohlášení „jako rukojmí“ tak vzniká teoreticky problém, kam v daném případě směřovala vůle zavazující se osoby. Pro názor, že toto slovní vyjádření možné není, „*lze s odkazem na § 31 odst. 2 ZSŠ striktně argumentovat tak, že nejde o doložku stejného významu, na které ZSŠ trvá, protože pojem ručitel je pozitivně uveden jinde a jinak*“.³⁴ Za situace, kdy je možné na směnce vedle avalu umístit i běžné ručení a ZSŠ výslovně požaduje doložku stejného významu, jsou tento převažující výklad a soudní praxe podle mého názoru přinejmenším problematické. Představme si situaci, kdy je mezi majitelem směnky a ručitelem dohodnuto právě jen běžné ručení, tento majitel zneužije situace a domáhá se plnění ze směnky z titulu směnečného rukojemství (což je pro něj výhodnější). Názor, že je tato doložka přípustná, zjevně vyplývá z praxe, ve které zřejmě jasně převažují případy, kdy je touto doložkou účastníky chápáno směnečné rukojemství. Z ničeho jiného na něj dle mne nelze usuzovat. O doložku stejného významu, kterou požaduje k platnosti avalu ZSŠ, rozhodně v tomto případě nejde. Nemůže tomu tak být z prostého důvodu, že daná doložka logicky zakládá jinou formu zajištění, a to občansko nebo obchodněprávní ručení. Nepřijde mi zároveň logický požadavek, aby při vzniku běžného ručení museli účastníci „výslovně deklarovat“, že zakládají opravdu jen ručení podle ObčZ či ObchZ, když toto vyplývá již z jazykového výkladu daného ujednání. Na druhé straně se pak presumuje, že výraz, který jasně zakládá jeden institut (ručení), ve skutečnosti zakládá institut zcela jiný (aval). Lze proto uzavřít, že daná praxe nemá oporu v zákoně.

³² Chalupa, R. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2003, s. 42.

³³ Kotásek, J. *Směnečné rukojemství*, Právní rozhledy, 2000, č. 4, s. 138 an., dostupné na www.beck-online.cz.

³⁴ Tamtéž

4.4.1 ÚPLNÉ A ZKRÁCENÉ RUKOJEMSKÉ PROHLÁŠENÍ

Rukojemské prohlášení může existovat z hlediska rozsahu ve více variantách. Rozlišujeme úplnou a zkrácenou formu avalu. Zkrácená forma se pak ještě dále diferencuje. Úplné rukojemské prohlášení splňuje všechny požadavky kladené zákonem. Úplný aval tedy obsahuje vlastní rukojemský závazek („jako rukojmí“ nebo jiná doložka stejného významu) označení dlužníka, za kterého se přejímá a konečně podpis avalisty. Může být umístěn kdekoliv na směnce nebo na přívěsku. Je-li rukojemství učiněno v této podobě, nemohou samozřejmě vzniknout žádné pochybnosti.

Zákon vedle úplného směnečného rukojemství připouští v § 31 odst. 3 a 4 i formy zkrácené. Oběma těmito formám je společné, že nijak neurčují toho, za něž je avalováno. První ze zkrácených forem spočívá právě v neuvedení osoby avaláta, což ZSŠ umožňuje konstrukcí nevyvratitelné domněnky, že není-li jméno avaláta na směnce uvedeno, platí, že se přejímá za výstavce. I tato forma avalu může být na směnce (přívěsku) umístěna kdekoliv.

Poměrně zajímavou situaci přináší tento způsob rukojemského prohlášení u směnky cizí na vlastní řad výstavce. Za těchto okolností dochází k tomu, že jedna osoba je současně v postavení výstavce i majitele směnky. Směnečný rukojmí je pak vždy vázán stejně jako avalát, za kterého se zaručil. Z uvedeného vyplývá, že *„osoba, která je na takové směnce zároveň výstavcem i majitelem, nemůže mít sama vůči sobě z této směnky žádných nároků, nemůže je mít ani proti tomuto rukojmímu, který má stejné postavení jako ona“*.³⁵ Směnečné rukojemství je tak v případě, kdy se majitel této směnky nezmění, sice platné, ale vlastně zcela bez významu.

Zcela redukovanou formou rukojemského prohlášení je pouhý podpis avalistův na líci směnky (samotný podpis na rubu směnky nebo na přívěsku je podle § 13 odst. 2 ZSŠ blankoindosamentem), tzv. holý aval. Podmínkou je, že nejde o podpis výstavce nebo směnečníka. I v tomto případě bude podle § 31 odst. 4 ZSŠ platit, že se přejímá za výstavce. To platí jak u směnky vlastní, tak u cizí směnky, což přináší některé nezcela šťastné důsledky. V případě vlastní směnky

³⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 5 Cmo 480/2003, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 2005, č. 7, s 266.

se totiž avalista stává přímým dlužníkem, kdežto podpisem na cizí směnku se zavazuje pouze nepřimo. Postavení avalisty na tratě je tak pro něj zjevně výhodnější. Bez zřejmého důvodu je tak zakládána nerovnost mezi avalisty a majiteli směnek v prvním a druhém případě.

4.5 UMÍSTĚNÍ RUKOJEMSKÉHO PROHLÁŠENÍ

Zákon stanoví, že rukojemské prohlášení se píše na směnečnou listinu nebo na přívěsek. Stejně účinky má podle Čl. I. § 67 odst. 2 i aval na opisu směnky. Nic bližšího k tomu zákon nestanoví. Rukojemské prohlášení je tedy možno učinit jak na líci, tak i na rubu směnky (neplatí u tzv. holého avalu) a zásadně na jakémkoli místě. V praxi je časté umístění avalu na levé straně směnky kolmo k ostatnímu textu, některé formuláře pro něj zde vyhrazuji místo. Doporučuje se, aby aval za dlužníky podepsané na líci byl umístěn tamtéž. „*Pokud jde o rukojemství za dlužníky uvedené na rubu a zde podepsané, je vhodnější aval vyznačit na rubu nebo na přívěsku za posledním zápisem zde provedeným*“.³⁶

Z hlediska pořadí jednotlivých složek úplného rukojemského prohlášení je potřeba dbát na to, aby tvořilo jeden funkční celek. Především by nemělo splývat s jinými závazky na dané směnce. Pořadí jeho jednotlivých složek pak není závazně stanoveno. Podpis avalisty tedy může vlastnímu rukojemskému závazku předcházet a stejně tak může být umístěn až na konci rukojemského prohlášení.³⁷

Pokud jde o umístění avalistova podpisu ve vztahu k dalším směnečným prohlášením na téže směnce, je rozhodující jeho prostorová souvislost s rukojemským závazkem tak, jak vyplývá ze směnky. V souladu s principem směnečné přisnosti není podstatné, co bylo v konkrétním případě zamýšleno účastníky, není-li to v souladu s obsahem směnečné listiny. Podobná skutečnost byla řešena Nejvyšším soudem ohledně dvou podpisů stejné osoby na jedné

³⁶ Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 5., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 122.

³⁷ Tamtéž

směnce. Jeden podpis bezprostředně místně souvisel s údaji o osobě avalisty, druhý byl umístěn *jednoznačně u doložky per aval*. Nejvyšší soud konstatoval neplatnost této směnky pro nedostatek podpisu výstavce, za který není možné považovat podpis umístěný u rukojemské doložky právě pro jeho bezprostřední souvislost s ní. Na tom podle NS nic nemění ani fakt, že se na směnce nacházely dva podpisy stejného avalisty. Uvedený výklad vyplývá z principu rigor cambialis a k určení toho, co je obsahem směnečného prohlášení, je třeba vycházet výhradně ze směnečné listiny. NS tak uzavírá, že „otázka, co bylo úmyslem osob, jež směnku podepsaly, je nerozhodná. To, zda směnka obsahuje či neobsahuje podpis výstavce, musí být zřejmé přímo ze samotné listiny, a to každému, jemuž se směnka může dostat do rukou, a nelze zjišťovat, co bylo, či nebylo úmyslem osoby, jež ji podepsala“.³⁸ Uvedené bude dozajista platit nejen, co se týče podpisu výstavce, ale i ostatních směnečně zavázaných osob včetně směnečného rukojmího.

Podle judikatury vyšších soudů zásadně nezpůsobuje neplatnost rukojemského závazku okolnost, kdy je aval (platí i pro všechny ostatní údaje na směnečné listině) umístěn v rámečku. Směnečné prohlášení umístěné v kolonce je ze směnečné listiny vyloučeno jen tehdy, „*musí-li být z grafické úpravy listiny každému zřejmé, že rámeček má právě tento význam a nikoli význam jiný*“.³⁹ Umístění různých kolonek na směnečných formulářích je ostatně běžnou praxí a nelze jej bez dalšího považovat za narušení souvislosti směnečných prohlášení. Uvedení jednotlivých údajů na směnce do rámečků, nenarušuje-li logickou strukturu směnky a návaznost směnečných úkonů, nemůže tyto údaje ze směnky vyloučit.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne ze dne 10.05.2005, sp. zn. 29 Odo 628/2004.

³⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 6. 1998 sp. zn. 5 Cmo 780/97, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 1999, č. 7, s. 229.

4.6 ČAS ZALOŽENÍ RUKOJEMSKÉHO ZÁVAZKU

V otázce času založení rukojemského závazku Zákon směnečný a šekový neobsahuje žádné ustanovení. Nic nebrání ani tomu, aby bylo avalováno až po splatnosti směnky. Jak jsem již výše uvedl, není podle judikatury rozhodné, zda svůj podpis na směnku připojí dříve avalista nebo ten, za nějž se rukojemství přejímá. ZSŠ totiž nestanoví, v jakém pořadí mají být jednotlivé úkony učiněny. Podstatné je tak, zda závazek avaláta existoval v době, kdy byla práva ze směnky vůči rukojmímu uplatněna. Pouze pokud by v této době závazku avaláta nebylo, nepřicházel by v úvahu ani výkon práva proti avalovi, jelikož „*nebude-li směnečník na směnce podepsán, nepůjde o skutečného rukojmího. Platnosti samotné rukojemské doložky to nevedí*“.⁴⁰ Uvedené platí, je-li přejímáno za výslovně určeného dlužníka, v opačném případě by se uplatnila domněnka podle Čl. I § 31 odst. 4 ZSŠ.

Souvisejícím problémem je rukojemství na blankosměnce, o němž bude pojednáno v samostatné kapitole. Na tomto místě uvedu proto pouze stručný nástin jeho problematiky.

K tomu, aby mohl vzniknout jakýkoliv směnečný závazek, je nezbytně nutná existence směnky splňující všechny náležitosti požadované zákonem. Nelze si totiž představit, že někdo bude směnečně zavázán z neexistující směnky. To samé platí samozřejmě i o avalu. Je tudíž třeba odpovědět i na otázku, zda bude platný aval učiněný na listině, která zatím směnkou není. Musíme se ptát, zda je nezbytné, aby listina v okamžiku připojení rukojemského prohlášení byla již platnou směnkou nebo jestli postačí její pozdější doplnění. Z hlediska posuzování platnosti směnečného rukojemství nebude rozhodující doba, kdy bylo na neúplnou směnku vyznačeno, nýbrž bude klíčové, zda bude směnka doplněna o zbylé náležitosti a jako taková bude posuzována. Pokud v době, kdy bude takto přezkoumávána, obstojí z hlediska formy jak směnka, tak rukojemské prohlášení,

⁴⁰ Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 5., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 124.

nebude platnosti avalistova závazku po formální stránce nic chybět. Dříve než se však listina stane směnkou, nemůže být o platnosti směnečného rukojemství řeči.

4.7 VZÁJEMNÝ VZTAH AVALISTY A AVALÁTA

Jak jsem již výše objasnil, je vztah avalisty a avaláta, jehož závazek je rukojemstvím zajištěn značně specifický a jeho podobnost s jinými zajišťovacími prostředky, především obecným ručením, je do značné míry pouze zdánlivá.

Směnečný rukojmí je především zcela samostatným dlužníkem, který zajišťuje zaplacení směnky jako takové, a nikoli plnění závazku konkrétním avalistou. Co tedy vyjadřuje ustanovení Čl. I § 32 odst. 1 ZSŠ, když stanovuje, že „*směnečný rukojmí je vázán jako ten, za něhož se zaručil*“? Tato formulace neznamena, že plnění směnečným rukojmím připadá v úvahu pouze v případě prodlení konkrétního avaláta, za kterého bylo rukojemství převzato, nýbrž vyjadřuje něco zcela odlišného. Určuje pozici směnečného rukojmího z hlediska kvality a výše jeho směnečného závazku, což jsou velmi důležité okolnosti pro každého směnečného dlužníka i věřitele. Od postavení avaláta se tak bude odvozovat skutečnost, zda se avalista stane přímým nebo pouze postižným dlužníkem. Bude-li rukojmím za přímé dlužníky (akceptanta nebo výstavce vlastní směnky), stejně jako proti nim nebude ani vůči němu nutné provádět zachovací úkony. Při splatnosti (u přímých dlužníků nikdy dříve) mu pak majitel může směnku bez dalšího předložit k placení. Není dokonce nutné, aby byla směnka předložena k placení nejdříve avalátovi.

V případě, že je aval převzat za některého z postihových dlužníků (výstavce cizí směnky, indosant), je tedy pochopitelně nutné provést zachovací úkony. V opačném případě by i závazek rukojmího zanikl obmeškáním. Pro uplatnění práv ze směnky vůči avalistovi nepřímého dlužníka budou muset být naplněny i předpoklady stanovené v Čl. I § 43 pro výkon postihu. Avalista bude pak společně s ostatními postihovými dlužníky zavázán podle Čl. I § 47 rukou společnou a nerozdílnou.

Soudní judikatura řešila problém prezentace směnky avalistovi, zda mu tato musí být k zachování směnečných práv předložena. Vrchní soud⁴¹ v této souvislosti rozlišuje legitimační a zachovací účinek prezentace směnky vůči směnečnému rukojmímu. Nejprve se budu zabývat důsledky předložení směnky pro avalistu za přímého dlužníka.

Prezentace směnky má ve vztahu k přímým dlužníkům pouze upomínací funkci a je prostředkem identifikace majitele směnky. Předložení směnky přímému dlužníku má tedy vůči němu pouze charakter výzvy k placení. A dokud není takto vyzván, nedostává se do prodlení. Zachovací funkce předložení směnky ve vztahu k přímým dlužníkům není namístě a ti jsou povinni platit až do uplynutí zákonné promlčecí doby. Totéž platí i o avalistech za ně zaručených.

Jinak je tomu v případě rukojmího zavázaného za postihového dlužníka. V případě nepřímých dlužníků vystupuje do popředí zachovací funkce prezentace směnky. Není-li směnka ve lhůtě předložena k placení, zanikají tím závazky nepřímých dlužníků. Této povinnosti se majitel nemůže nijak zprostit. Důkazní břemeno k prokázání nedodržení lhůt k prezentaci ovšem tíží toho, kdo se jejich zmeškání dovolává. Je tedy nezbytné, aby věřitel k zachování svých práv vůči směnečnému rukojmímu podepsanému za postihového dlužníka, předložil směnku k placení směnečníku nebo případně výstavci směnky vlastní. Z uvedeného vyplývá, že předložení směnky avalistovi má v obou případech pouze upomínací funkci. Účel zachování směnečných práv plní předložení směnky k placení pouze u nepřímo zavázaných avalistů a ani tehdy není směnka za tímto účelem předkládána jim, nýbrž přímým dlužníkům. Následné předložení směnky avalistům má již pouze charakter výzvy k placení.

Otázka, zda je rukojmí přímým nebo postihovým dlužníkem, je významná i z hlediska běhu promlčecích lhůt směnečných nároků směřujících proti avalistům. Rozdílné jsou v obou případech jak délky, tak i rozhodný okamžik pro počátek jejich běhu (ne vždy).

⁴¹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 1. 2006, sp. zn. 7 Cmo 348/2004, publikováno v časopisu Právní rozhledy, 2006, č. 24, s. 904.

Skutečnost, že směnečný rukojmí je zavázán jako ten, za něhož se zaručil, se projevuje i v souvislosti s tím, zda je povinován k placení celého směnečného peníze nebo zda je výše jeho závazku nižší. Je-li avalát zavázán jen co do části směnečné sumy, kopíruje avalista v této věci zásadně jeho postavení.

Na vztahu avalisty a avaláta se výrazně podepisuje také oslabení akcesority směnečného rukojemství, které se projevuje materiální nezávislostí závazku rukojmího na existenci závazku avaláta. Aval na směnce je zásadně platný bez ohledu na platnost závazku osoby, za kterou se avalista zavázal. Směnečné rukojemství je totiž neplatné pouze tehdy, je-li závazek, za který se avalista zaručil, neplatný pro vadu formy.

Je tedy nutné rozlišovat mezi formální a materiální neplatností směnečných závazků, protože právě podle ní budeme v jednotlivých případech posuzovat, zda rukojemství platně vzniklo či ne. Oba druhy neplatnosti se podstatně liší v důsledcích, které způsobují. Společné pro formální i materiální neplatnost směnečných prohlášení je, že *„nejsou způsobilá založit směnečný závazek. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že zatímco materiální neplatnost neovlivňuje právní důsledky ostatních směnečných prohlášení vyhotovených na stejnou směnku, formální neplatnost ovlivňuje právní důsledky ostatních směnečných prohlášení uskutečněných v rámci téhož směnečného vztahu“*.⁴²

V případě formálních vad půjde o zjevné, „pouhému oku patrné“ nedostatky směnečných úkonů. Typicky půjde o chybějící podstatné náležitosti směnky, dále o vady týkající se podpisu, například bude-li nahrazen křížky atd. Spočívat může například i v tom, že obligatorně bezpodmínečné úkony budou učiněny s výhradou. Jako takové je bude moci posoudit každý, kdo má směnku v ruce, aniž by je musel detailně zkoumat. Kromě toho, že formálně neplatné úkony nejsou samy způsobilé vyvolat předpokládané následky, nemohou na jejich základě platně vzniknout ani žádné další závazky.

Naproti tomu materiální vady nejsou z obsahu směnečné listiny patrné. Tyto nedostatky nemají svůj původ v nenaplnění formálních požadavků, které ZSŠ pro jednotlivé úkony předepisuje. V tomto případě půjde vždy o nedostatky

⁴² Chalupa, R. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2003, s. 49.

týkající se podpisu zavazující se osoby. Jejich demonstrativní výčet je uveden v Čl. I § 7 ZSŠ, jde o *podpisy osob, které se nemohou směnečně zavazovat, podpisy nepravé, podpisy vymyšlených osob nebo podpis, jež z nějakého jiného důvodu nezavazují osoby, které se na směnku podepsaly*. Materiálně neplatné směnečné prohlášení není způsobilé mít právní následky v podobě vzniku směnečných závazků. Tento druh neplatnosti však podle výše citovaného ustanovení zákona nemá vliv na platnost závazků ostatních osob na téže směnce.

Výše uvedené se v plném rozsahu projeví i při posuzování platnosti závazků směnečných rukojmí. Jinými slovy platnosti avalu nebrání padělané podpisy avalátů, podpisy osob nezpůsobilých se zavazovat a tak dále. Naproti tomu nebudou platné avaly, které směřují za takové avaláty, kteří na směnku místo podpisu umístili razítko, křížek apod.

Až doposud byla řeč pouze o směnečněprávních souvislostech vztahu rukojmího a osoby, za kterou se zaručil. Je ale bezesporu třeba, zmínit se na tomto místě krátce i o tom, jaký je poměr avalisty k mimosměnečným vztahům mezi avalátem a majitelem směnky. Odpověď není nikterak komplikovaná, platí totiž, že avalisty se tyto souvislosti zásadně nijak nedotýkají. Směnečný rukojmí tak nemá bez dalšího právo uplatňovat u soudu námitky z mimosměnečných vztahů avaláta a majitele směnky. Ustanovení Čl. I § 32 odst. 1 ZSŠ ani v tomto případě nelze vykládat extenzivně a usuzovat tak, že se avalista stává účastníkem kauzálních vztahů vážících se ke směnce. Odporovalo by povaze směnečných závazků, aby byl vliv rukojemské doložky takto přenesen i do oblasti mimosměnečných vztahů. Důvod proč tomu tak není, „*vychází již z argumentu a fortiori k § 32 odst. 2 ZSŠ. Jestliže závazku rukojmího nevadí např. ani skutečnost, že podpis osoby, za kterou převzal rukojemství, byl zfalšován, nemůže se ho už vůbec dotýkat „menší“ vada spočívající v nedostacích kauzy*“.⁴³

Na závěr lze tedy konstatovat, že vztah avalisty a avaláta, který vzniká připojením rukojemské doložky na směnku, je čistě povahy směnečněprávní. Případ od případu se může lišit jejich skutečný vzájemný poměr. Může mezi nimi existovat směnečná smlouva o zřízení směnečného rukojemství a stejně tak dobře

⁴³ Kotásek, J. *Směnečné rukojemství*, Právní rozhledy, 2000, č. 4, s. 138 an., dostupné na www.beck-online.cz.

takové dohody být vůbec nemusí. Směnečné rukojemství totiž může vzniknout také na základě smlouvy mezi remitentem a avalistou nebo teoreticky i bezdůvodně. Zda bude mezi těmito osobami existovat i mimosměnečný vztah, závisí vždy na okolnostech konkrétního případu. Je zřejmé, že tomu tak v praxi být vůbec nemusí.

4.8 VZTAH AVALISTY A MAJITELE SMĚNKY

Směnečný závazek avalisty, jímž tento zajišťuje zaplacení směnečného peníze nebo jeho části vždy nejvíce zajímá osobu, které má být takto plněno, tedy majitele směnky v době její splatnosti. Závazek směnečného rukojemního není totiž žádným způsobem vázán na osobu konkrétního věřitele. Není náležitostí rukojemského prohlášení určit jmenovitě osobu, jíž má být plněno. Stanovení takové náležitosti zákonem by ostatně stálo proti samotné podstatě směnky.

Směnečný rukojemní je povinen zaplatit směnečnou sumu jakékoli osobě, která bude jejím majitelem v době, kdy bude směnka v souladu se zákonem uplatněna. Kdo to bude, je z hlediska směnečného lhostejné. Věřitelem ze směnky může být za dobu její existence bezpočet osob a tato skutečnost není z hlediska trvání rukojemského závazku nijak významná. Směnečný rukojemní tak nakonec může plnit remitentovi, indosatáři nebo osobě, jíž byla postoupena rektasměnka. Stejně tak připadá v úvahu, že v roli věřitele bude vystupovat osoba, na kterou směnka přešla děděním apod. „*Jde tedy o zajištění, které přechází na nového věřitele vždy, kdy je disponováno se směnečnou listinou*“.⁴⁴

Je opět věcí konkrétních účastníků směnečného vztahu, zda bude mezi avalistou a majitelem směnky i jiný než směnečný poměr. Je-li aval přejímán na základě smlouvy mezi avalistou a avalátem, pak mimosměnečný vztah mezi rukojemním a majitelem směnky bez dalšího neexistuje. Takový stav a z něj pramenící nemožnost uplatnění kauzálních námitek, je samozřejmě z pohledu avalisty nežádoucí. Svědomitý avalista by tak měl dbát o to, aby k němu nedošlo.

⁴⁴ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (1. část), Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12, s. 56.

Jediným prostředkem, jak toho docílit, je znovu směnečná smlouva, kterou si účastníci mohou své další vztahy libovolně upravit.

4.9 PRÁVNÍ POMĚR AVALISTY K OSTATNÍM SMĚNEČNÝM DLUŽNÍKŮM

Před tím, než je směnka zaplácena, je vztah mezi výstavci, příjemci, žiranty a rukojmími stanoven zákonem tak, že všichni tito účastníci směnečného vztahu jsou zavázáni majiteli směnky rukou společnou a nerozdílnou. Jako na solidárních dlužnících může tak majitel směnky požadovat plnění na kterémkoli z nich, na několika z nich nebo na všech dohromady, přičemž není vázán pořadím, v němž se zavázali. Uplatnění nároku proti jednomu z dlužníků nebrání majiteli v jejich uplatnění i u ostatních zavázaných osob bez ohledu na to, zda jde o předchůdce či nástupce daného dlužníka. Směneční dlužníci tak ve vztahu k placení směnky stojí vedle sebe. „*Tento vztah však není vzájemným vztahem mezi směnečnými dlužníky, nýbrž vztahem mezi směnečným věřitelem a směnečnými dlužníky*“.⁴⁵

Právní poměr mezi avalem a ostatními směnečnými dlužníky vzniká až následkem zaplacení směnky některým z nich. Podle zákona totiž avalista, zaplatí-li směnku, nabývá práv ze směnky proti tomu, za koho se zaručil a proti všem, kdož jsou této osobě směnečně zavázáni. Zaplatí-li avalista směnečnou sumu, má tedy právo na regres nejen ve vztahu ke svému avalátovi, ale rovněž vůči všem osobám, na které by se mohl obrátit tento avalát. Půjde o všechny přímé dlužníky a z nepřímých pak o ty, kteří jsou předchůdci avaláta a o všechny jejich avalisty. Rubem tohoto avalistova oprávnění je jeho povinnost v případě zaplacení směnky jiným směnečným dlužníkem, pokud nepůjde o jeho předchůdce, společně a nerozdílně se zbylými plnivšímu zavázanými osobami, tomuto plnit nároky z rembursního postihu. V obou případech má osoba, jež vyplatila směnku, nárok nejen na celou částku, kterou zaplatila, nýbrž i na další plnění uvedená v Čl. I § 49 ZSŠ.

⁴⁵ Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996, s.

Práva avaláta, která získá vyplacením směnky vůči ostatním směnečným dlužníkům, jsou, stejně jako práva majitele směnky, nesporné povahy. Vztah avalisty v této nové pozici a ostatních směnečných dlužníků je opět čistě směnečněprávní a mimosměnečné vztahy mezi jeho účastníky v něm bez dalšího nehrají žádnou roli.

4.10 PRÁVNÍ POMĚR MEZI VÍCE AVALY

Stejně jako je časté, že se na směnce nachází větší počet osob v postavení dlužníků, není ničím neobvyklým ani to, že jejich závazky jsou zajištěny vyšším počtem avalů. První v úvahu přicházející možností je situace, kdy je na směnce podepsáno více směnečných dlužníků, z nichž někteří, popřípadě všichni, nechají své závazky zajistit prostřednictvím směnečného rukojemství. Na směnce bude tedy více avalistů, z nichž každý bude zajišťovat závazek jiného avaláta. Druhou možností je, že jeden (jakýkoliv počet) avalát bude mít sám více avalistů.

To, zda avalisté ručí za závazek téhož nebo odlišného avaláta, je rozhodující pro určení, zda mezi nimi vůbec může vzniknout směnečněprávní vztah. Pokud jde o více avalů za různé zaručence, vycházíme z toho, co bylo řečeno o vztahu avalisty a ostatních směnečných dlužníků. Tedy v případě, že směnečný rukojmí směnku zaplatí, vzniká mu regresní nárok vůči těm avalistům, kteří se zaručili za dlužníky zavázané avalátu našeho směnečného rukojmího. Půjde tedy o avalisty za přímé dlužníky a z avalistů za nepřímé dlužníky je řeč o těch, kteří se zavázali za předchůdce avalistova avaláta.

Druhý případ, kdy existuje více směnečných rukojmí za téhož avaláta, není nijak komplikovaný. Aval, který zaplatí směnku, nemá v této situaci žádných směnečných nároků vůči ostatním avalistům stejného avaláta. Jejich vzájemný poměr shrnuje Švamberg: *„Zaplatí-li tedy např. jeden ze čtyř avalů za příjemce, může sice směnečně žalovati příjemce, nemůže však směnečně žalovati ostatní spoluavalý o příslušné kvoty, v daném případě čtvrtiny. Jeť poměr mezi ním a*

*ostatními třemi rukojmími poměrem čistě obecnoprávním a bude tudíž nutné řešiti jej obecnoprávně“.*⁴⁶

4.11 PLACENÍ SMĚNKY AVALISTOU

4.11.1 AVALISTA - PŘÍMÝ NEBO POSTIŽNÍ DLUŽNÍK?

Při placení směnkou avalistou vzniká otázka, v jaké pozici se rukojmí při plnění nachází. O otázce, zda jde v případě uhrazení směnkou rukojmím o placení přímé nebo placení postižní, nepadá obecně shoda. Chalupa uvádí, že *„je-li principiální závazek přímým směnečným závazkem, má i rukojemský závazek povahu přímého směnečného závazku, je-li avalát postihovým směnečným dlužníkem, má rukojemský závazek povahu postihového směnečného závazku“.*⁴⁷ Uvedené je dovozováno ze znění Čl. I § 32 odst. 1 ZSS, ze kterého vyplývá, že rukojemský závazek sdílí postavení závazku avalátova. Podle tohoto pojetí je postavení rukojmího při placení vždy určeno pozicí, z jaké je povinna plnit osoba, za kterou je rukojemství převzato.

Kovářík zdůrazňuje zajišťovací charakter rukojemského závazku, který je jako takový subsidiární k placení směnkou. Ustanovení Čl. I § 47 ZSS subsidiaritu avalátova závazku stírá podle něj pouze zdánlivě, což dovozuje z toho, že citované ustanovení *„řeší postavení směnečných dlužníků v situaci, kdy již směnka podle § 38 ZSS předložena k placení byla anebo předložena být již měla a směnka zůstala zcela nebo zčásti neuhrazena. Tedy neřeší se tímto ustanovením postavení dlužníků při splatnosti směnkou, nýbrž právě jejich postavení při následném výkonu práv majitele dishonorované směnkou. Tedy v této době již je zcela namísto vykonávat i závazky zajišťovací a se subsidiaritou směnečného rukojmího to není nikterak v rozporu. Můžeme tedy shrnout, že platí-li směnka kterýkoliv rukojmí, jde vždy o následnou úhradu nevyplacené směnkou zajišťujícím dlužníkem a tedy o placení postižní, byť případně avalistou, který jinak sdílí postavení dlužníka přímého. Obrací-li se tedy majitel směnkou na rukojmího, vykonává práva přímá*

⁴⁶ Švamberg, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Praha: Palásek a Kraus, 1947, s. 118.

⁴⁷ Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996, s. 297.

*nebo nepřímá, vždy však práva podle § 48 ZSŠ a tedy práva ze směnky při splatnosti nesplacené“.*⁴⁸

Po uvedení stanovisek renomovaných autorů si dovoluji připojit vlastní názor na danou problematiku. K určení toho, jaké formy placení připadají u směnečného rukojmího v úvahu, je třeba zaobírat se nejen otázkou, zda jde o avalistu za přímého nebo nepřímého dlužníka, ale rovněž tím, jestli šlo v konkrétních případech o avalovo dobrovolné placení, nebo zdali plnil až poté, co nebylo zapláceno dobrovolně. Tedy v případě, že směnka byla uplatněna u soudu.

Nejprve se budu zabývat avalisty přímých dlužníků. Vzhledem k tomu, že subsidiarita směnečného rukojemství je výrazně potlačena, nebrání nic tomu, aby se majitel směnky při splatnosti obrátil přímo na avalistu. Věřitel tedy vůbec nemusí předložit směnku nejdříve avalátovi a až poté, co nebude avalátem uspokojen, se obrátit na rukojmího. Pro zachování práv vůči rukojmímu není pak ani potřebné mu směnku prezentovat.⁴⁹ Dojde-li k situaci, že je směnka dospělá a majitel se obrátí k placení přímo na avalistu a ten mu směnku vyplatí, nemůže to znamenat nic jiného, než že je plněno přímým dlužníkem a není tak v žádném případě možné, považovat takové placení za postihové. V takovém případě bude plněn pouze směnečný peníz (případně též úroky, bude-li plněno později), věřitel však nebude moci požadovat směnečnou odměnu, útraty protestu atd., tedy postihová plnění.

Jiná je situace, kdy směnečný dlužník ani rukojmí při splatnosti směnku nezaplatí a věřitel podá k soudu návrh na vydání směnečného platebního rozkazu. V takovém případě se musíme ptát, jaká je ve skutečnosti povaha tohoto „nedobrovolného“ plnění přímého dlužníka. Zákon nikde explicitně neuvádí, jaké jsou nároky majitele dishonorované směnky vůči přímému dlužníku. Pokud se majitel nezaplacené směnky obrátí na soud, bude zpravidla požadovat kromě směnečné sumy i úroky a směnečnou odměnu. Jde tedy o nároky uvedené v Čl. I § 48 odst. 1 ZSŠ. Požadovat plnění podle citovaného ustanovení by mohlo budít

⁴⁸ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (2. Část), Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 57.

⁴⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 5. 1997, sp. zn. 5 Cmo 143/96, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 1998, č. 2, s. 35.

pochybnosti vzhledem k jeho zařazení do části zákona věnované postihovým dlužníkům i samotným jeho označením za postih. To, že na ně má nárok, je nutné dovodit z celkového smyslu směnečného a šekového zákona. Za předpokladu, že by tomu tak nebylo, byl by majitel směnky v případě, že se domáhá plnění na přímém dlužníku, který je v prodlení, v neodůvodněně horším postavení, než v situaci, kdy vykonává postih pro neplacení proti nepřímému dlužníku. Věřiteli, který se domáhá zaplacení dishonorované směnky na přímém dlužníku, vznikají samozřejmě stejné nepříjemnosti i náklady a musí učinit ty samé úkony, jako v případě vykonání postihu proti nepřímým dlužníkům. I časová náročnost bude zjevně podobná. Právě (nejen) kvůli těmto skutečnostem počítá zákon s instituty uvedenými v Čl. I § 48 ZSŠ, tedy úroků, útrat protestu a podaných zpráv, jakož i ostatních útrat a směnečné odměny. Nebylo by vsutku právě logické, aby tyto nároky byly přiznány majiteli pouze vůči postihovým dlužníkům, a proti přímému dlužníku, i když jde o stejnou situaci, by měl majitel směnky pouze právo na zaplacení směnečné sumy a úroků. Je tak nutno dovodit, že majitel má právo požadovat plnění uvedená v citovaném ustanovení nejen po nepřímých, nýbrž i po přímých směnečných dlužnících, tedy i po směnečném rukojmím za přímého dlužníka. Zaplacení dishonorované směnky přímo zavázaným avalistou má tak charakter placení postižního i přes to, že jde o přímého směnečného dlužníka. Důvodem však zde není subsidiarita rukojemského závazku.

U avalistů za nepřímé směnečné dlužníky je situace zcela jasná, protože proti nim nepřipadá v úvahu jako způsob vymáhání plnění nic jiného než postih pro neplacení. Totéž platí samozřejmě u jejich avalistů. Půjde tak v jejich případě vždy o plnění postihové.

Lze tedy uzavřít tím, že závazek rukojmího má povahu přímého směnečného závazku pouze v situaci, že je dobrovolně plněno avalistou přímého dlužníka. V případě, že má být přímo zavázaným avalistou zaplacená již dishonorovaná směnka, jde de facto o placení postihové. Pokud uvažujeme o avalistech nepřímých dlužníků, není o tom, že jde postihové plnění sebemenších pochybností.

4.11.2 PROTIPLNĚNÍ POSKYTOVANÁ MAJITELEM SMĚNKY SMĚNEČNÉMU RUKOJMÍMU

Pro směnečné rukojmí zaplacením směnečné sumy jejich zájem o směnku zdaleka nekončí, možná právě naopak se o ni budou zajímat víc než kdy dřív. Po zaplacení směnky jim totiž vzniká právo na rembursní postih (směnečný postih v dalším stupni podle Čl. I § 49 ZSŠ) vůči avalátovi a jemu zavázaným osobám. Je pro něj tedy klíčové získat při uhrazení svého závazku určité protiplnění ze strany směnečného věřitele. Takovým protiplněním je typicky vydání zaplacené směnky avalistovi. Avšak jak vyplývá z rozdílného postavení avalisty v jednotlivých případech, kdy se na směnku podepíše, je zřejmé, že bude mít právo na vydání směnečné listiny zdaleka ne za všech okolností. Oprávněnost tohoto jeho nároku se bude v jednotlivých případech odvíjet od toho, zda vyplatí celou směnečnou sumu, nebo v souladu s výší svého závazku pouze její část. Je tedy potřeba vyřešit i otázku, jakým způsobem bude avalista prokazovat své placení na směnku v případech, kdy nebude mít nárok na její vydání. Není třeba zvlášť zdůrazňovat význam jakéhokoliv osvědčení o tom, že avalista splnil svůj závazek pro jeho následné vyhlídky na úspěšné uplatnění rembursního postihu. Lze si jen těžko představit, že by takový postih byl úspěšný, aniž by směnku zaplativší avalista měl možnost prokázat se dokladem o zaplacení směnečného peníze nebo jeho části. Byl by tak odkázán pouze na ochotu a slušnost případného směnečného dlužníka.

Zaplatí-li směnečný peníz rukojmí za přímého dlužníka, vzniká otázka, zda se budou jeho práva vůči věřiteli řídit ustanovením Čl. I § 39 odst. 1 ZSŠ nebo zda je namístě řídit se ustanovením Čl. I § 50 odst. 1 nebo dokonce § 62 ZSŠ. Ve prospěch prvního ustanovení lze argumentovat tím, že závazek rukojmího kopíruje ten avalátův. Avšak, jak již bylo uvedeno výše, není tato zásada v případě úpravy placení směnky avalistou provedena důsledně. Přímě zavázaný rukojmí se zřejmě při placení dostává spíše do pozice obdobné jako u postižných dlužníků, názor nauky je proto spíše takový, že se jeho postavení z hlediska nároků vůči věřiteli při placení směnky budou posuzovat podle výše uvedeného ustanovení Čl. I § 50 ZSŠ. Například podle Chalupy není ustanovení Čl. I § 39 odst. 1 ZSŠ „konstruováno s ohledem na možnost výkonu směnečného

*regresu, jenž sice nesvědčí příjemci, ale avalovi naopak ano“.*⁵⁰ Pozice platícího přímo zavázaného avalisty je pak podle něj nejbližší pozici nepřímo zavázaného rukojmího. „*Postavení platícího přímo zavázaného avalisty by tedy mělo být přiměřeně posuzováno podle Čl. I § 50 ZSŠ“.*⁵¹ Pokud půjde o rukojmího, jenž bude s ohledem na svého avaláta v pozici postihového dlužníka, je nutnost použití posledně uvedeného ustanovení naprosto jasná.

U směnečných rukojmí je třeba se důkladně věnovat nejen placení celého směnečného peníze avalistou, nýbrž i možnosti, kdy směnečný rukojmí z různých důvodů své plnění omezí. Ostatně již první ustanovení zákona, které upravuje směnečné rukojemství, výslovně připouští možnost avalovat jen část směnečné sumy.

Nejméně komplikovaná je situace, zaplatí-li směnečný rukojmí majiteli směnky celý směnečný peníz. Avalista se může domáhat, aby mu při placení byla vydána směnka s protestem a potvrzený účet. Kromě toho, že se směnka dostane do rukou rukojmího a nehrozí mu tak již nebezpečí jejího excesivního uplatnění, získává v ní nástroj pro výkon rembursního postihu nejen proti avalátovi, ale rovněž proti jemu zavázaným osobám. Směnka je samozřejmě esenciálním předpokladem pro uplatnění veškerých směnečných práv, ale ne ve všech případech je náležitostí jedinou. Dalším plněním, které avalista získá, je protest, jež je nezbytný k tomu, aby se mohl s úspěchem dožadovat plnění na postižných dlužnících. Bez protestní listiny by nemohl prokázat, že nedošlo ke ztrátě práv vůči nepřímým dlužníkům právě pro neučinění protestu. Jeho vydání není samozřejmě namístě u avalistů za přímé dlužníky, neboť tito mohou požadovat regresní plnění pouze po svých avalátech, tedy opět přímých dlužnících, u kterých ztráta práv obmeškáním nepřipadá v úvahu. Třetím plněním, na které má směnečný rukojmí při placení nárok, je potvrzený účet, jehož význam tkví v prokázání plnění avalistou. Ze směnky samotné by nebylo lze určit, že neplnil hlavní dlužník, ale že bylo placeno avalistou. Toto rozlišení je velmi významné, neboť směnka, na kterou je plněno hlavním dlužníkem, jako směnka přestává existovat a není proto logicky možný již žádný následný postih. Pokud by tedy

⁵⁰ Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996, s. 341.

⁵¹ Tamtéž

avalista toto potvrzení neměl v ruce, nemohl by ani prokázat své zaplacení směnky.

Jakmile je však avalistovo ručení za směnku omezeno, situace se povážlivě komplikuje. Rukojemský závazek nemusí dosahovat výše směnečné sumy jednak kvůli tomu, že avalát v souladu se svým oprávněním akceptoval směnku pouze co do části směnečného peníze. Závazek rukojmího samozřejmě nikdy nesmí být vyšší než závazek zaručencův, neboť takový stav by odporoval účelu tohoto institutu, jímž je jen a pouze zajištění závazku. Nebylo by tak ani logické, aby například závazek zaplatit směnečný peníz ve výši 50 000 Kč., byl zajištěn rukojemstvím v dvojnásobné výši. Druhým případem, kdy výše závazku avalisty neodpovídá směnečnému penízi, je omezení výše rukojemského závazku samotným avalistou, který se tak sám rozhodne krýt zaplacení směnky pouze zčásti.

Směnečný rukojmí v uvedeném postavení sice splní celý svůj závazek, avšak směnka zůstává zčásti neuhrzena. Vzniká tedy problém, jaké protiplnění může plnivší avalista požadovat od majitele směnky. Není samozřejmě myslitelné, nutit majitele směnky k tomu, aby tuto avalistovi vydal, neboť v situaci, kdy dosud není část směnečné sumy uhrazena, by se majitel směnky ochudil o možnost efektivně vymáhat její doplacení. Z pohledu směnečného rukojmího, který splnil svůj závazek, je zásadní potřebou získání osvědčení o tomto jeho plnění, které nezbytně potřebuje, aby se nevystavoval riziku zneužití směnky. Směnka totiž za dané situace zůstává v oběhu a její zaplacení by bez dalšího nedokázalo zabránit problémům, jež by tato směnka mohla avalistovi způsobit. Druhým cílem směnečného rukojmího bude získat potvrzení o zaplacení závazku, aby na jeho základě mohl požadovat regresní plnění od avaláta a dalších povinných osob.

Zákon směnečný a šekový bohužel nijak nestanovuje na jaké protiplnění má částečně plnící směnečný rukojmí při placení nárok. Nicméně z tohoto faktu rozhodně nelze vyvozovat, že na žádné plnění nárok nemá. Taková úprava, která by zcela zřejmě bezdůvodně avalistu znevýhodňovala, nemohla být záměrem tvůrců ženevského Jednotného zákona směnečného, jehož „otiskem“ je i ZSŠ. Je

tedy třeba v kontextu zákona hledat, podle kterého ustanovení se bude daná situace posuzovat. Ustanovení Čl. I § 50 ZSŠ úpravu částečného placení neobsahuje. V úvahu tak bude připadat ustanovení Čl. I § 39 odst. 3 ZSŠ, upravující částečné placení přímým dlužníkem, které dává směnečníkovi právo na vyznačení částečného placení na směnce a na vydání potvrzení o tomto placení. Uvedené by sice uchránilo avalistu od vícenásobného uplatnění směnky, ovšem neposkytovalo by mu možnost výkonu následného postihu.

Odpovídající úpravu je proto nutné hledat dále. Jasně se nabízí použití ustanovení Čl. I § 51 ZSŠ, jež navrhuje Chalupa,⁵² a které danému problému odpovídá téměř přesně. Pokud bychom uplatnili citované ustanovení, měl by částečně plnící rukojmí možnost domáhat se, aby placení bylo vyznačeno na směnce a jemu bylo vydáno potvrzení o jeho uskutečnění, a dále by měl právo na vydání ověřeného opisu směnky i protestu k umožnění dalšího postihu. V případě, že půjde o přímo zavázaného avalistu, nebude věřitel povinen vydat protestní listinu, *„neboť existence závazku přímo zavázaného avalisty není podmíněna včasnou protestací, bylo by tudíž absurdní nutit věřitele k jejímu vydání“*.⁵³ Protestní listinu ovšem nebude moci požadovat ani nepřímý zavázaný avalista, a to ze stejného důvodu jako nebude moci požadovat vydání směnky samotné, totiž taková povinnost by znemožnila majiteli výkon práv ze směnky ohledně zbytku směnečné sumy. Protože i rukojmí protestní listinu pro výkon regresu bezpochyby potřebuje, je nutné najít náhradní řešení. *„Tím může být pouze výpis z knihy protestů, protože i úřední opisy protestní listiny jsou bezvýznamné. Není to ani žádný věcný problém, protože podle § 83 odst. 2 ZSŠ má protestant právo na vydání výpisu z knihy protestů vždy. Bylo-li protestováno, musel by tedy rukojmí obdržet výpis z knihy protestů“*.⁵⁴ V souladu s výše uvedenými názory je proto nutné trvat na tom, aby na protiplnění při částečném placení směnečným rukojmím bylo přiměřeně použito ustanovení Čl. I § 51 ZSŠ.

V souvislosti se zaplacením směnky rukojmím existuje praxe některých avalistů, kteří po splnění svého závazku přeškrťávají avaly na směnkách. Zákon

⁵² Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996, s. 421.

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství (2. Část)*, Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 59.

vyškrtávání rukojemských prohlášení ze směnky neupravuje, pouze dovoluje indosantům, kteří vyplatili směnku, škrtnout jejich indosamenty a indosamenty po nich následující. Možnost vyškrtnutí avalu připouští jak Kovařík,⁵⁵ tak Chalupa⁵⁶ a za pravdu jim dává i realita každodenního života, kdy k takovému jednání avalistů pravidelně dochází. Na závěr je ještě potřeba dodat, že škrtnání rukojemských prohlášení má význam zejména u avalistů, jejichž splněný závazek odpovídal pouze části směnečného peníze, neboť pouze v tomto případě jim není směnka vydána. V případě úplného uhrazení směnečné sumy a následném vydání směnky by si aval přeškrtnuvší rukojmí komplikoval situaci při uplatňování rembursního postihu.

4.11.3 ČÁSTEČNÉ PLACENÍ RUKOJEMSKÉHO ZÁVAZKU

Výše popsané se zatím týkalo situace, kdy rukojmí sice zaplatil vše, k čemu byl povinen, ale výše plnění nedosahovala směnečné sumy. Není zcela jasné, jak by se mělo posuzovat částečné plnění avalisty, který byl povinen zaplatit celý směnečný peníz. Není zřejmé, zda existuje nárok postihových dlužníků plnit jen částečně a tomuto nároku odpovídající povinnost směnečného věřitele takové plnění přijmout. Zákon sice v Čl. I § 51 upravuje částečné placení postihovým dlužníkem, ale výslovně je omezuje pouze na případ, kdy je směnka částečně přijata a vyplacena je částka, pro kterou přijata nebyla. Je tedy otázka, zda lze toto ustanovení posuzovat extenzivně a přiznat tím z něj plynoucí nároky (především pak povinnost majitele směnky částečné plnění přijmout) částečně plnícím postihovým dlužníkům, tedy i nepřímo zavázanému avalistovi i v případě, že směnka byla zcela akceptována nebo naopak nebyla přijata vůbec.

Podle prvního pojetí⁵⁷ zmiňujícího především celkovou logiku věci a absenci překážek takového výkladu, to možné je. Podle tohoto názoru „*jsou postihový směneční dlužníci oprávněni poskytnout dílčí plnění stejně tak, jako směneční dlužníci zavázání bezprostředně*“.⁵⁸ Existuje ovšem i názor, že Čl. I § 51 ZSŠ je nutno vykládat restriktivně, a proto citované ustanovení na tyto případy

⁵⁵ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (2. Část), Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 59.

⁵⁶ Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996, s. 413.

⁵⁷ Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996, s. 419

⁵⁸ Tamtéž, s. 420.

vztáhnout nelze. Ani podle tohoto pojetí však není částečné placení postihovými dlužníky obecně nepřipustné. „*V této obecné rovině bylo by ovšem věci zúčastněných, aby si takové placení ošetřili*“.⁵⁹ Směnečného věřitele tedy podle uvedeného názoru není možné k částečnému přijetí od postižního dlužníka nutit. „*Nemá to však žádný praktický význam, když stejně věřitelé postupují podle úsloví, že co je doma, to se počítá a částečné placení také v postihu bez dalšího přijímají*“.⁶⁰ Uvedené problematice se věnoval i Švamberg,⁶¹ podle jehož pojetí není věřitel povinen přijmout dílčí placení nabídnuté postižníkem, neboť tuto povinnost má pouze v případě, kdy plní přímý dlužník. V případě, že dílčí placení přesto přijme, má nárok na protiplnění priznaná čl. 51 Jednotného směnečného řádu, které se svým obsahem shoduje s plněním podle s Čl. I § 51 ZSS.

Prvním problémem tedy je, zda existuje povinnost majitele směnky přijmout částečné placení od postihových dlužníků. Budeme-li se ptát, jaký je důvod umožnění dílčího placení přímým dlužníkům, dojdeme nejspíše k tomu, že příčinou je ochrana nepřímých dlužníků před tím, aby proti nim byla zbytečně vymáhána celá směnečná suma, když je možné, aby její část uhradil hlavní směnečný dlužník.⁶² Tento důvod není u placení v postihu namístě, protože po postihových dlužnících, kteří jsou navzájem zavázáni solidárně, již žádná další skupina zavázaných osob nenásleduje, a proto není takové ochrany zapotřebí. Proto se domnívám, že majitel povinnost přijmout dílčí plnění od postižních dlužníků nemá. Ve shodě s citovanými autory je však nutno připustit možnost, že věřitel přijme částečné plnění dobrovolně.

Otázkou zůstává, jak postupovat v případě, že dílčí placení je přijato. Pokud jsme konstatovali, že majitel nemá povinnost takové placení přijmout, nelze dovodit ani jeho povinnost, poskytnout v případě, že placení přijme, plnění podle Čl. I § 51 ZSS. Částečně plnicí postihový dlužník ostatně na plnění v tomto rozsahu ani nemůže mít nárok. Jistě můžeme dovodit, že má právo na to, aby částečné placení bylo na směnce vyznačeno a na vydání potvrzení o

⁵⁹ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (2. Část), Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 58.

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Švamberg, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Praha: Palásek a Kraus, 1947, s. 145.

⁶² Viz. Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996, s. 342.

takovém placení. S tím, že by měl nárok na vydání ověřeného opisu směnky a protestu, ovšem souhlasit nelze. Citované ustanovení přiznává poslední dva uvedené nároky výslovně s cílem, aby byl postižníkovi umožněn další postih. Tento další postih ale zákon podmiňuje vyplacením směnky (Čl. I § 49), k čemuž v tomto případě nedojde. Nelze tedy přiznat toto oprávnění dlužníku, který svůj závazek vlastně nesplnil, respektive splnil jen částečně. Na uvedenou situaci tak spíše dopadá ustanovení Čl. I § 39 odst. 3 ZSŠ, podle kterého má částečně platící dlužník, pokud věřitel plnění přijme, právo na vyznačení dílčí platby na směnce a na vydání potvrzení o placení.

4.11.4 VLIV ZAPLACENÍ SMĚNKY AVALISTOU NA EXISTENCI DALŠÍCH SMĚNEČNÝCH ZÁVAZKŮ

Zaplacením směnečného závazku avalátem znamená vždy rovněž zánik rukojemského závazku avalisty, který se za něj zaručil, neboť avalát vůči směnečnému rukojmímu nemůže mít ze směnky žádné další nároky. V opačné situaci, kdy je směnka vyplacena avalistou, k zániku závazku avaláta dojít nemůže vzhledem k tomu, že zaplacením nabývá rukojmí práv ze směnky proti avalátovi a jemu zavázaným osobám. Zaplacením směnky avalistou tedy nikdy nezaniká závazek avaláta. Co se týče ostatních směnečně zavázaných osob, rozhoduje o dalším trvání jejich závazků to, za dlužníka které kategorie bylo převzato směnečné rukojemství. Zaručuje-li směnečný rukojmí zaplacení směnky přímým směnečným dlužníkem, zanikají zaplacením směnky avalistou všechny ostatní závazky na směnce právě jen s výjimkou závazku avaláta. Jde tedy vůči ostatním dlužníkům o stejný účinek jako při placení přímým směnečným dlužníkem. Uvažujeme-li na druhé straně placení rukojmím za postihového dlužníka, zaniknou pouze závazky následovníků jeho avaláta. Vůči zaručenci a jeho předchůdcům vzniká avalistovi naopak právo na rembursní postih. Postavení avalistů a čestných příjemců jiných avalátů se pak bude posuzovat podle závazku osob, jichž jsou asesory. Konečně závazky avalistů téhož avaláta z důvodů výše uvedených vždy plněním jednoho z nich zanikají.

4.12 REGRES SMĚNEČNÉHO RUKOJMÍHO

Zákon směnečný a šekový stanovuje v Čl. I § 32 odst. 3, že směnečný rukojmí, který zaplatí směnku, *nabývá práv ze směnky proti tomu, za koho se zaručil, a proti všem, kdož jsou této osobě směnečně zavázáni*. Z formulace uvedeného paragrafu je zjevné, že práva ze směnky nabývá avalista originárně, neodvozuje je tedy od předchozího věřitele. Není proto nutné, aby byla směnka rubopisována, popřípadě postoupena zaplativšímu avalistovi, neboť „*k přechodu práv dochází pouhým zaplacením směnky*“.⁶³ Tato práva nabývá avalista vůči avalátovi a všem jeho předchůdcům a též proti přímým dlužníkům. Okruh povinných osob je nutno rozšířit dále i na avalisty a čestné příjemce za uvedené dlužníky, všichni pak odpovídají za zaplacení rukou společnou a nerozdílnou.

Směnečně zavázané osoby, proti kterým bude avalista uplatňovat regresní nároky, nebudou mít vůči němu možnost bránit se kauzálními námitkami, které se zakládají na jejich vlastních vztazích k předchozímu majiteli směnky, ledaže by avalista při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka. Pokud avalista jedná poctivě, připadají tak v úvahu pouze námitky mající původ v jejich vlastních vztazích ke směnečnému rukojmímu.

Předmětem soudních sporů se stala otázka, zda může rukojmí zmiňované nároky uplatnit i vůči dalším avalistům téhož avaláta. Je nutno dojít k závěru, že toto právo rukojmímu nenáleží. Důvod tohoto soudu spočívá v tom, že avalista nabývá podle zákona práv proti avalátovi a jemu zavázaným osobám. Avalisté ovšem avalátovi nijak zavázáni nejsou, což lze dovodit například z toho, že ke vzniku směnečného rukojemství není vůbec třeba souhlasu avaláta. „*Tedy platí, že je-li na směnce za dlužníka podepsáno více rukojmích, nemají tito rukojmí proti sobě navzájem žádný postih*“.⁶⁴

Pro stanovení konkrétních nároků směnečného rukojmí bude nutné užít ustanovení Čl. I § 49 ZSŠ, neb jde o jediné ustanovení zákona upravující následný směnečný postih. Citované ustanovení poskytuje tomu, kdo zaplatí směnku, nárok

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 3. 2004, sp. zn. 29 Odo 878/2003.

⁶⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 12. 2007, sp. zn. 5 Cmo 493/2007, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 2009, č. 4, s. 142.

jednak na celou částku, kterou zaplatil, dále na šestiprocentní úroky z této částky ode dne, kdy zaplatil a rovněž může vymáhat své útraty a odměnu ve výši jedné třetiny procenta směnečného peníze nebo v nižší dohodnuté výši.

Směnečnému rukojmímu vzniká originárně regresní nárok, který je opět stejně jako právo původního majitele směnky vůči němu čistě směnečněprávní povahy. K jeho vymáhání tedy bude používáno shodných prostředků jako v případě prvního postihu. Směnku nabyvší směnečný rukojmí tak bude mít možnost uplatnit postihové nároky soudní cestou prostřednictvím návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu. Nic mu pochopitelně nebude bránit ani v mimosoudním vyrovnání s avalátem i dalšími zavázanými osobami.

Zákon směnečný a šekový neobsahuje speciální úpravu zániku regresních nároků směnečného rukojmího. V praxi se proto objevilo několik sporů⁶⁵ ohledně běhu promlčecí doby, respektive zejména jejího počátku. Předmětem těchto pří byl rozdílný názor avalistů na počátek běhu promlčecích lhůt jejich regresních nároků. Avalista, který žalobou uplatňoval rembursní postih, tvrdil, že promlčecí doba v těchto případech začíná běžet ode dne zaplacení směnky. Uvedené dovozoval z Čl. I § 32 odst. 3 ZSŠ, který pro tuto situaci vykládal tak, že *„nevstoupil do postavení původního majitele směnky, nýbrž nabyl práv ze směnky zcela originálním způsobem, a to proti tomu, za něhož se zaručil“*.⁶⁶ Tento argument Nejvyšší soud správně nepřijal, a naopak konstatoval, že avalista se stává směnečným věřitelem v rozsahu práv odpovídajícím situaci, ve které se směnka nachází. *„Zaplacením směnky tak směnečnému rukojmímu nevzniká „nový“ nárok vůči výstavci směnky vlastní. Při absenci jiné právní úpravy pak nelze než promlčení směnečného nároku plnivšího směnečného rukojmího proti výstavci směnky vlastní posuzovat podle ustanovení čl. I § 70 odst. 1 a § 77 odst. 1 směnečného zákona“*.⁶⁷ Regresní nároky směnečného rukojmího se tedy promlčují ve třech letech ode dne splatnosti směnky, aniž by bylo podstatné, kdy byla směnka rukojmím zaplacená. O přerušení promlčení pak platí ustanovení Čl. III. § 5 ZSŠ.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 856/2008.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1004/2008.

⁶⁷ Tamtéž

4.12.1 PŘEVOD REGRESNÍCH PRÁV AVALA

Směnečný rukojmí, jenž vyplatí majiteli směnku, má na výběr jak s oprávněními, která zaplacením směnky získal, naloží. Alternativou výkonu rembursního postihu je uspokojení avalistových práv cestou převodu jeho regresních práv. Proti takovému postupu nelze podle mého názoru nic namítat. Jestliže jsme uvedli, že rukojmí zaplacením nabývá práv ze směnky, a dále má při placení dle Čl. I. § 39 odst. 1 a § 50 odst. 1 ZSŠ právo na vydání směnky, potvrzení platby, případně protest, získává v důsledku toho všechny předpoklady, aby se směnkou mohl plnohodnotně disponovat. Upírat mu tuto možnost by zaprvé postrádalo věcný smysl, a kromě toho, alespoň pokud je mi známo, neexistuje zákonné ustanovení, které by danou alternativu zapovídalo.

Jak bylo již výše uvedeno, práva ze směnky na avalistu přecházejí zaplacením směnky bez dalšího. Ohledně dalšího převodu regresních práv avalisty je situace pochopitelně rozdílná. Otázka, jakého způsobu je k jejich převodu třeba zvolit, byla ohledně směnky na řad řešena i Nejvyšším soudem.⁶⁸ NS ve svém usnesení vychází z § 18 odst. 1 Zákona o cenných papírech, podle něhož *se k převodu listinného cenného papíru na řad vyžaduje i rubopis*. S citovaným ustanovením je ve shodě i Čl. I. § 11 odst. 1 ZSŠ, a proto přešla-li na avalistu práva z ordresměnky, mohou být tato dále převáděna pouze rubopisem. Z důvodu legitimace avalisty jako osoby oprávněné ze směnky je dále potřeba *vyznačit na směnce kvitanci s dovětkem, že jde o placení rukojmím*. *Pokud by na směnce byly vyznačeny rubopisy, bylo by potřebné také odstranit škrtnutím všechny rubopisy, které by následovaly za avalátem včetně případného rubopisu avalátova*.⁶⁹

Budou-li předmětem převodu avalistova práva z rektasměnky, nelze s ohledem na znění odstavce 2 posledně citovaného ustanovení dospět k jinému závěru než, že je regresní práva možno převést pouze cessí. Vedle toho musí být opět ze směnky jasné, že byla zaplacena avalistou a ten se tak stal oprávněnou osobou. Je tedy rovněž potřeba, vyznačit na směnce kvitanci o placení avalisty.

Zatím jsme uvažovali situaci, kdy směnečný rukojmí zaplatí celou směnečnou sumu, získá tak směnečnou listinu a stane se směnečným věřitelem.

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 3. 2004, sp. zn. 29 Odo 878/2003.

⁶⁹ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (2. Část), Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 64.

Není ovšem jasné, jaké budou možnosti směnečného rukojmí, který vyplatil směnku jen zčásti. Názor, že částečně plnící avalista své regresní nároky převést nemůže, se opírá o „dikci Čl. I. § 32 odst. 3, který „zmiňuje práva ze směnky“. To naznačuje, že disponovat svým regresním právem může aval jen v případě, že disponuje se směnkou“.⁷⁰ Uvedenou problematikou se však dosud, pokud je mi známo, nikdo detailněji nezabýval. Podle mého názoru však znění uvedeného paragrafu za určitých okolností nebrání dispozicím s regresními právy ani avalovi, který směnku v držení nemá.

Uvažujme nyní avalistu, který splní celý svůj závazek, který je co do výše z nějakého důvodu omezen. Ohledně takového avalisty platí v teorii shoda,⁷¹ že mu náleží ze strany věřitele protiplnění uvedená v Čl. I § 51 ZSŠ. Má právo na kvitanci platby na směnce, vydání potvrzení o platbě a ověřeného opisu směnky, a je-li třeba i na vydání protestní listiny. Disponuje tedy předpoklady pro výkon rebusního postihu vůči avalátovi a dalším dlužníkům. Takový rukojmí plnil vše, co plnit měl, stejně jako avalista, který zaplatil celou směnečnou sumu a o jehož oprávnění regresní nároky převádět není v teorii ani v praxi významnějších pochybností. Není proto logické, aby byla práva, která jsou tomuto avalistovi přiznána, částečnému avalovi upřena, obzvláště pak v situaci, kdy reálně převodu těchto oprávnění nic nebrání.

Názoru, že částečně platící směnečný rukojmí, který však splnil celý svůj závazek, je oprávněn převést na třetí osobu své regresní nároky svědčí podle mého názoru i dikce Čl. I § 30 odst. 1 ZSŠ, podle níž *může být zaplacení směnky pro celý směnečný peníz nebo pro jeho část zaručeno směnečným rukojemstvím*. Výraz *zaplacení směnky* zde tedy kryje oba dále uvedené pojmy, jak *celý směnečný peníz*, tak *jeho část*. Termín zaplacení směnky proto neznamena nutně zaplacení celé směnečné sumy, nýbrž vyjadřuje obě z variant rozsahu zaručení směnečného plnění. Hovoří-li tedy zákon dále o zaplacení směnky avalistou, má se tím na mysli splnění rukojemského závazku ať už jde ve výsledku o zaplacení celého směnečného peníze nebo pouze jeho části odpovídající avalovu závazku.

⁷⁰ Kotásek, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 180.

⁷¹ Viz. Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996, s. 419-421, a dále Kotásek, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 180.

Zákon touto formulací staví možnost avalisty ručit jen za část směnečné sumy naroveň ručení neomezenému. Směneční rukojmí by tudíž měli mít k uplatnění svých práv v obou případech stejné možnosti. Citovaný Čl. I § 32 odst. 3 ZSŠ pak nutně přiznává stejná regresní oprávnění i plnícímu omezeně zavázanému avalistovi, neboť jeho formulaci: *Zaplatí-li směnečný rukojmí směnku, nabývá práv ze směnky proti tomu, za koho se zaručil*, je nutné chápat ve výše uvedeném smyslu tak, že závazek splnění rukojmí nabývají bez rozdílu ze směnky vždy stejná práva. Zakládat jejich nerovnost omezením v podobě zákazu převodu regresních práv ve výše uvedených případech, nemá proto oporu v zákoně.

V případě regresních práv avalisty jde o práva od směnky již oddělená samotnou skutečností, že avalista směnku zaplatil. Nedochozí tudíž k oddělení směnečných práv a štěpení směnky až na základě jejich převodu avalistou. Směnečná suma je o poskytnuté plnění snížena a majitel směnky již nemůže po dosud neplnění směnečných dlužnících požadovat placení ve stejné výši jako před splněním rukojemského závazku. Avalista může na základě získaného protiplnění vykonat rembursní postih nebo může k uspokojení svých nároků zvolit cestu převodu regresních oprávnění. Pokud jde o převod opisu směnky, ani tady by neměly vzniknout komplikace, protože zákon v Čl. I § 67 odst. 3 připouští jeho indosaci se stejnými účinky jako u prvopisu. Situace není problematická ani z hlediska ohrožení dlužníků možností dvojího plnění, neboť dochází pouze ke změně v osobě věřitele oprávněného k rembursnímu postihu. Počet osob oprávněných ze směnky se převodem regresních práv nijak nemění.

5 VYBRANÉ PROBLÉMY TÝKAJÍCÍ SE SMĚNEČNÉHO RUKOJEMSTVÍ

5.1 OBRANA SMĚNEČNÉHO RUKOJMÍHO

Je-li po směnečném rukojmím požadováno zaplacení směnky, nachází se avalista velmi často ve svízelné pozici. Směnečnému rukojmímu totiž zákon nepřiznává k obraně proti uplatnění směnky stejné postavení jako avalátovi, přesněji řečeno bývá avalistova situace z tohoto hlediska mnohem nepříjemnější. Obranou směnečného rukojmího proti vydanému směnečnému platebnímu rozkazu jsou podle § 175 občanského soudního řádu (dále jen OSŘ) námitky. Právě možnost jejich použití je v případě rukojmího citelně zúžena. V této souvislosti není proto nepřiléhavé označení směnečných rukojmí jako „*psanců směnečných vztahů*“.⁷²

Námitkami se bude avalista bránit často již ve stadiu, kdy je mu směnka předložena k placení a věc se zatím řeší bez účasti soudu. Jejich posouzení a rozhodnutí, zda námitky uzná jako oprávněné nebo zda bude dále zaplacení směnky vymáhat soudně, je čistě v dispozici majitele směnky. Dále se budu věnovat pouze druhé z uvedených alternativ, tedy námitkám uplatněným avalistou proti směnečnému platebnímu rozkazu.

Pokud jde o to, ke kterým okruhům námitek mají směneční rukojmí přístup, jsou to logicky bez omezení absolutní námitky. K jejich uplatnění jsou totiž legitimováni všichni směneční dlužníci a mohou je vznést vůči všem směnečným věřitelům. Jsou to zejména takové námitky, které směřují k formálním vadám směnečné listiny, případně k nedostatku oprávnění osoby uplatňující směnku. Jde o takové námitky, „*které mají svůj původ v obsahu směnky nebo okolnostech bezprostředně spjatých se vznikem směnečných závazků anebo ve směnečném vztahu*“.⁷³ Jejich uplatnění avalisty tedy nepřináší žádná specifika. Půjde typicky o námitku neplatnosti základní směnky nebo rukojemského prohlášení, námitky zániku směnečného závazku atd.

⁷² Chalupa, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 116.

⁷³ Tamtéž, s. 119

Komplikace se však vynořují ve chvíli, kdy chce rukojmí vznést námitky relativní. Jde o ty námitky, které se týkají konkrétních směnečných dlužníků a věřitelů a mají původ i v jejich nesměnečných vztazích. „*Jejich pojmovým znakem je tvrzení, že existuje okolnost, pro kterou by směnečný dlužník neměl platit na existující směnečnou pohledávku navzdory existenci směnečného závazku*“.⁷⁴ Jinými slovy nezpůsobují tyto námitky, jsou-li oprávněné, neplatnost směnky, ale pouze zprošťují směnečného dlužníka povinnosti plnit z jiných důvodů majících mimosměnečný původ. *Conditio sine qua non* pro jejich použití není pouze skutečnost, že k dané námitce má přístup směnečný dlužník, ale je potřeba i její vazba na konkrétního věřitele. Právě ve vztahu k relativním námitkám se projevuje abstrakční účinek rubopisu, což má ve většině případů za následek ztrátu možnosti uplatnit relativní námitky, ke kterým měl dlužník před indosací směnky přístup. Relativními námitkami jsou například námitka započtení, či námitka excesivního uplatnění blankosměnky.

Je to právě nesměnečný vztah dlužníka a věřitele, jehož nedostatek působí problém při uplatňování těchto námitek směnečným rukojmím. Směneční rukojmí totiž podle většinového názoru mohou uplatnit pouze námitky mající původ v jejich vlastních vztazích k majiteli směnky. Nemohou proto vznášet námitky příslušející avalátovi, což je dovozováno již výše uvedeným argumentem a fortiori k Čl. I § 32 odst. 2 ZSŠ (nevadí-li platnosti avalova závazku větší vada v podobě materiální neplatnosti avalátova závazku, nemůže působit jeho neplatnost ani menší vada spočívající v nemožnosti získání plnění od avaláta). Tento fakt za situace, kdy avalisté často přebírají rukojemství, aniž by smluvně ošetřili svůj vztah k majiteli směnky, způsobuje v mnoha případech nemožnost jakékoliv obrany směnečného rukojmího. Často tu vůbec nebude existovat žádný právní poměr mezi avalistou a majitelem směnky, což ve výsledku může vést až k dvojímu uplatnění směnky a neschopnosti rukojmího se jakkoli ubránit. Stejně tak může dojít k situaci, že avalát se námitkami směnečnému platebnímu rozkazu ubrání, ale avalista takovou možnost mít nebude a směnku bude muset zaplatit. Majitel směnky může takto velmi snadno obejít obranu směnečného dlužníka a

⁷⁴ Tamtéž, s. 120.

vynutit si tak i plnění, na něž vůbec nebude mít nárok, a která mu případnou jen díky lehkovážnosti směnečných dlužníků.

Uvedené nepředstavuje nebezpečí jen pro směnečného rukojmího, ale stejně tak i pro osobu avaláta. Zaplativší směnečný rukojmí bude samozřejmě moci uplatnit vůči avalátovi regresní nárok a ten bude muset nakonec směnku zaplatit, ačkoli se vůči původnímu majiteli ubránil námitkami, které ale ve vztahu k rukojmímu použít nemohl. Pro avaláta je situace o to nepříjemnější, že regresní nárok uplatněný vůči němu rukojmím se bude řídit Čl. I § 49 ZSŠ, bude tedy muset zaplatit nejen směnečnou sumu, ale i postihové nároky. Z tohoto důvodu je třeba doporučit avalátům, aby i oni usilovali o to, aby avalisté smluvně upravili svůj vztah ke směnečným věřitelům. Alternativním postupem pak může být uzavření smlouvy mezi avalátem a rukojmím, ve které budou vyřešeny případné vzájemné nároky po zaplacení směnky avalistou.

Vedle běžných relativních námitek existuje i jejich specifická skupina⁷⁵ svědčících typicky avalistům, a naopak jiným dlužníkům je často zapovězena. Jde například o námitku zániku směnečného závazku avaláta, ať již zanikne z důvodu zaplacení směnky avalátem nebo jeho předchůdcem, promlčením či u nepřímo zavázaného avaláta obmeškáním.

5.2 KAUZÁLNÍ NÁMITKY A SMĚNEČNÝ RUKOJMÍ

5.2.1 PŘÍSTUP RUKOJMÍHO KE KAUZÁLNÍM NÁMITKÁM

Velmi často diskutovanou otázkou je ve vztahu ke směnečnému rukojemství problematika tzv. kauzálních námitek, jejichž uplatnění směnečným rukojmím se nejednou stalo jádrem sporu. Kauzální námitky jsou, jak ostatně vyplývá z jejich názvu, takové námitky, které mají svůj původ v důvodu, pro něž směnka vznikla, tedy v kauze směnky. Tímto ekonomickým důvodem vzniku směnky bude například jiná než směnečná pohledávka, k jejímuž zajištění bude

⁷⁵ Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (2. Část), Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 65.

sloužit daná směnka. Účelem směnky může však být stejně dobře zaplacení závazku nebo půjde o směnky plnící úvěrovou funkci apod.

Kauzální námitky jsou námitkami relativními, jde o podmnožinu tzv. námitek z vlastních vztahů⁷⁶ podle Čl. I § 17 ZSŠ, i když jsou s nimi někdy nesprávně ztotožňovány. Pro jejich uplatnění bude tedy klíčový vlastní vztah avalisty, který námitku vznáší, k majiteli směnky. Neexistuje-li takový vztah, nebude zde ani místo pro kauzální námitky. V úvahu nepřipadá ani užití námitek, které by mohl uplatnit avalát. Směnečný rukojmí je tak odkázán pouze na námitky vyplývající z jeho vlastních vztahů k majiteli směnky.⁷⁷

Do popředí se tak znovu dostává důležitost uzavření směnečné smlouvy i mezi avalistou a majitelem směnky. V takové smlouvě bude třeba zejména specifikovat podmínky, za nichž došlo k převzetí směnečného rukojemství, bude možné upravit i přístup ke konkrétním námitkám (například tak, že avalistovi případnou stejné námitky, jaké náleží avalátovi. Nic nebrání ani tomu, sjednat pro rukojmího i širší okruh námitek než připadá zaručenci). Směnečný rukojmí může být samozřejmě jako třetí strana účastníkem směnečné smlouvy mezi majitelem směnky a avalátem, stejně tak dobře může uzavřít dvoustrannou směnečnou smlouvu s věřitelem sám.

Zvláštním případem přípustnosti kauzálních námitek vyplývajícím z neformálnosti směnečných smluv je okolnost, kdy je rukojmí přítomen uzavírání směnečné smlouvy mezi majitelem směnky a avalátem, ale není přímo jejím účastníkem. V praxi půjde nejčastěji o případy, kdy avalista uzavírá směnečnou smlouvu jako jednatel společnosti a zároveň na směnku připojí svým jménem rukojemské prohlášení.

V této souvislosti byl soudy řešen případ,⁷⁸ jehož pro nás podstatné části si dovolím volně parafrázovat. Společnost s ručením omezeným uzavřela kupní smlouvu s žalobcem, přičemž smlouvu za ní podepsal její jednatel. Účastníky bylo ve smlouvě dohodnuto, že nároky z ní budou zajištěny směnkou vlastní, již

⁷⁶ Kotásek, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 141.

⁷⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 7. 1998 sp. zn. 9 Cmo 3/1998, publikováno v Kovařík, Z. *Přehled judikatury. Směnečná judikatura*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 68.

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3727/2007.

vystavila s.r.o., za kterou směnku opět podepsal její jednatel. Ten na směnku připojil zároveň i vlastní rukojemské prohlášení. Později byla společnost a jednatel žalováni, aby společně a nerozdílně zaplatili směnku. Soud prvního stupně rozhodl, že směnečný rukojmí je povinen směnku zaplatit, avšak odvolací soud tento výrok zrušil, neboť konstatoval, že avalista se povinnosti plnit ubránil (stejně jako avalát) námitkou zániku zajištěného závazku. Žalobce, který následně podal dovolání, v něm ve vztahu k avalistovi namítal, že mu kauzální námitka zániku zajištěného závazku s ohledem na znění Čl. I § 17 ZSŠ pro nedostatek vlastního vztahu k majiteli směnky nepřisluší. Nejvyšší soud dal však ohledně přípustnosti této námitky za pravdu Vrechnímu soudu, neboť vlastní vztah avalisty je v tomto případě možné dovodit prostřednictvím jeho účasti na směnečné smlouvě. Směnečná smlouva byla v tomto případě součástí kupní smlouvy. Avalista sice stranou této druhé smlouvy nebyl, avšak byl účastníkem směnečné dohody jako jednatel, který smlouvu za společnost podepsal a z toho důvodu mu přísluší daná kauzální námitka podle Čl. I. § 17 ZSŠ. „*Pokud fyzická osoba, která směnku jménem výstavce podepsala, bez dalšího tuto směnku avaluje, má tato fyzická osoba s remitentem dohodnuto obsahově totožné směnečné ujednání jako výstavce, ledaže by bylo prokázáno, že uzavřeli smlouvu jinou. Z toho důvodu může vznášet tytéž kauzální námitky jako výstavce*“.⁷⁹ Odvolací soud tedy dospěl k rozdílnému závěru, než soud prvního stupně, a to, že v daném případě druhému žalovanému uvedená kauzální námitka přísluší.

Nejvyšší soud tímto rozhodnutím podle mého názoru správně brání poněkud schizofrenní situaci, kdy se avalista fyzicky účastní směnečné dohody, ba dokonce ji sám za stranu dlužníka sjednává, a následně je mu upřena možnost využít kauzální námitky. Popírat za takovýchto podmínek přístup rukojmího ke kauze by znamenalo zcela ignorovat okolnosti vzniku směnečné smlouvy. Jen těžko si lze představit, že by vůle účastníků nesměřovala v takové situaci k tomu, že i ve vztahu k avalistovi jde o směnku zajišťovací a tudíž i avalistovi připadá možnost bránit se námitkami majícími původ v kauze. Uvedené potvrzuje Kovařík, když tvrdí, „*že je zcela nepředstavitelné, že vlastně při jediném kontinuálně probíhajícím jednání bude stejnými osobami dohodnuto, že ve vztahu*

⁷⁹ Tamtéž

*k společnosti jde o směnku zajišťovací, ale rukojmí, jehož směnečný závazek byl sjednán při stejné příležitosti, na stejném místě a ve stejném čase, je zavázán pouze abstraktním nesporným závazkem směnečným“.*⁸⁰ Jak je tedy vidět, není pro přístup avalisty ke kauzálním námitkám nutné, aby směnečná smlouva byla uzavřena v písemné formě, ale v určitých případech je možné její existenci dovodit i z okolností předcházejících vzniku směnky.

Lze tedy shrnout, že směnečnému rukojmímu není možnost uplatnění kauzálních námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu odepřena, ale je vždy třeba v konkrétní situaci vycházet z poměru, který existuje mezi avalistou a majitelem směnky. Mimořádně důležitá bude proto existence směnečné smlouvy, kterou musí avalista uzavřít přímo s majitelem směnky a díky níž získá avalista vztah ke kauze dané směnky. Jak bude rozvedeno v dalších kapitolách, neméně důležitou roli hraje z hlediska úspěchu obrany rukojmího i jeho schopnost směnečné námitky správně formulovat.

5.3 K NÁMITKOVÉMU ŘÍZENÍ

Analýza námitkového řízení jako celku není předmětem této práce a není tak nutné podávat o něm na tomto místě obecný výklad. Řízení o námitkách, jehož účastníkem je směnečný rukojmí, nevykazuje žádná významná specifika a platí o něm *mutatis mutandis* totéž co o námitkovém řízení týkajícím se jiných směnečných dlužníků. Proto bych zde chtěl upozornit pouze na zajímavý problém týkající se přípustnosti kauzálních námitek z hlediska jejich formulace a odůvodnění. Tedy problematiku, v jejímž nazírání dochází v posledních letech k určitému vývoji, který není zcela srozumitelný.

Dlužníku, který je žalován ze směnky, stanovuje § 175 odst. 1 OSŘ nově osmidenní lhůtu k podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, po které nastává koncentrace řízení. Judikatura, jež bude dále citována, vycházela ještě ze staré třídní lhůty, vlastně je možné tvrdit, že kdyby k jejímu

⁸⁰ Kovařík, Z. *Postavení rukojmího na zajišťovací směnce*, Právo - časopis pro právní teorii a praxi, 2011, č. 4, s. 13.

prodloužení došlo dříve, nebyl by tento problém zřejmě v tomto smyslu řešen. Ve třetím odstavci citovaného paragrafu je uvedeno, že *námitky, které neobsahují odůvodnění, soud odmítne*. Jádrem sporu je to, co lze ještě považovat za odůvodněné námitky. Právě v tomto smyslu došlo v české judikatuře k zajímavému vývoji, který by teoreticky mohl přinést značné usnadnění života směnečným dlužníkům, což by nutně znamenalo nové starosti pro jejich věřitele.

Dřívější soudní praxe požadovala k přípustnosti námitky takové její odůvodnění, které „jednoznačně a nezaměnitelně vymezuje skutek či skutky, o které se námitková obrana žalovaného opírá“.⁸¹ Výjimka z tohoto pravidla je připuštěna v případě, že kauzální souvislosti směnky budou vylíčeny již v žalobě. Vedle toho není nutné, aby byly v námitkách uvedeny bezvýjimečně všechny skutečnosti, neboť některá tvrzení mohou být dále doplněna. Není tak nutné tvrdit bez výhrady vše, nýbrž o to vytvořit určitý rámec pro námitkové řízení. Toto pojetí vychází z potřeby, aby byl včas vymezen předmět řízení, k čemuž mají sloužit právě dostatečně určité námitky žalovaného. Námitky mají tedy v tomto řízení plnit funkci, „jakou má žaloba ve vztahu ke spornému řízení“.⁸² Je tedy jasně vymezen požadavek na konkrétnost a určitost námitek, které mají vymezit to, o čem bude soud rozhodovat. Námitka naopak nesmí být tak ohebná, aby sloužila pouze tomu, že dlužník, jenž buď neví, jak se bránit nebo vůbec žádnou možnost obrany nemá, pouze zdržoval a snažil se vymyslet argumentaci, která by byla pod takovouto elastickou námitku podřaditelná. Příliš obecné a zešíroka formulované námitky, jimž by mohli být ze strany dlužníka dodatečně podle potřeby přisuzovány stále nové a nové významy je tedy třeba odmítnout. „*Nemůže být až v průběhu námitkového řízení zjišťováno, co měl vlastně žalovaný svými námitkami na mysli. I námitkové řízení by mělo proběhnout v zásadě při jednom jednání, a tedy námitky musí umožnit soudu, aby mohl řádně toto jednání připravit*“.⁸³

Právě požadavek jednoznačného určení skutečností, na základě kterých není žalovaný povinen plnit, je v novější judikatuře Nejvyššího soudu nazírán ne

⁸¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 9. 2003, sp. zn. 5 Cmo 353/2003, publikováno v časopisu *Právní rozhledy*, 2004, č. 8, s. 309.

⁸² Tamtéž

⁸³ Tamtéž

úplně jasným způsobem. Nová praxe NS na námitky z mimosměnečných vztahů, aby mohly být považovány za řádně odůvodněné, dva základní požadavky. Těmi zásadně jsou, „že žalovaný v námitkách alespoň stručně vylicí obsah tzv. směnečné smlouvy, jež byla bezprostředním důvodem vzniku směnky, popř. závazku konkrétního směnečného dlužníka, a dále vymezí skutečnost, v jejímž důsledku by měl být zproštěn povinnosti směnku zaplatit (např. že pohledávka směnkou zajištěná již byla zaplacená, zanikla započtením, uzavřením dohody o narovnání apod.)“.⁸⁴ Požadavek na popis obsahu směnečné smlouvy je nesporný a v každém případě správný i potřebný, rozpaky však budí formulace požadavku na vymezení skutečností zprošťujících dlužníka povinnosti plnit. V právní větě citovaného rozsudku se dokonce tvrdí, že námitka zaplacení kauzální pohledávky je odůvodněná i tehdy, „není-li v ní uvedeno, kdy (popř. jakým způsobem) k zaplacení došlo“.⁸⁵ Z citované právní věty by vyplývalo, že dlužníkovi bude k tomu, aby jeho námitka byla považována za vyhovující, stačit vedle specifikace směnečné smlouvy prosté konstatování, že příčinná pohledávka byla již například zaplacená či započtena s tím, že konkretizaci způsobu platby a její datum lze podle něho doplnit po uplynutí lhůty pro podání námitek. Dřívější praxe vycházející především z judikatury Vrchního soudu v Praze však uvedené nepovažovala za pouhou konkretizaci tvrzení uvedených ve včasné podaných námitkách, nýbrž za nové a z toho důvodu i opožděné námitky a jako takové je tedy odmítala. Pokud by mělo uvedené takto platit, došlo by k zásadnímu odklonu od koncepce požadující jednoznačné označení skutků, na nichž má žalovaný stavět svojí obranu. Připustit, že odůvodněná je i taková námitka, ve které je pouze uvedeno, že žalovaný zaplatil, aniž je toto placení dále konkretizováno, není podle mého názoru v souladu s § 175 odst. 3, neboť takto obecné tvrzení prostě za odůvodněné považovat nelze. Formulace právní věty citovaného rozsudku je tak podle mého názoru velmi nešťastná. Tím spíše je tomu tak vzhledem k uvedenému případu, který byl tímto rozsudkem vyřešen. Byly v něm totiž připuštěny námitky, které byly odůvodněné rozhodně více, než naznačuje právní věta rozsudku. Tvrzeno v nich bylo úplné splacení předmětné pohledávky

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2270/2007.

⁸⁵ Tamtéž

včetně provize a úroků i jeho přibližná doba. K takto kategorickému výroku, že není třeba vůbec tvrdit, kdy a jak byla kauzální pohledávka zaplacená, nebyl tedy zaprvé důvod, a i kdyby tento existoval, nešlo by dle mne o výklad správný. Zvláště nepochopitelná se mi právní věta zdá i proto, že na jejím místě by mnohem lépe posloužila přesnější formulace citovaná výše pod marg. číslem 75 a sama je tak v rámci daného rozsudku nadbytečná.

Zcela jiné rozměry získává uvedená problematika ve světle nálezu ústavního soudu,⁸⁶ který jako protiústavní zrušil třídní lhůtu pro podávání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu. Po novele OSŘ bude tedy v důsledku rozhodnutí NS směnečnému dlužníku patrně poskytnuta luxusní osmidenní lhůta pouze na to, aby uvedl, jaká byla kauza směnky a že příčinnou pohledávku již zaplatil s tím, že jakoukoli další konkretizaci bude moci klidně doplnit po uplynutí této lhůty. Taková praxe by ve směnečném řízení, které se má vyznačovat přísností a rychlostí, není žádoucí. Z námitek se takto v podstatě stává jen jakýsi odpor jako u běžného platebního rozkazu. Přitom rozdíl obou situací je více než zjevný. Včas podaný odpor ruší platební rozkaz v plném rozsahu a věc se poté projedná běžným způsobem, zatímco námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu nic neruší, nýbrž pouze zahajují další etapu směnečného řízení. Jako takové musí proto alespoň v základních rysech představovat pro námitkové řízení podklad. Bude zajímavé sledovat, jakým směrem se bude ubírat další vývoj. Asi již nelze očekávat další posun ve prospěch směnečných dlužníků, neboť pomyslnou hranici již není příliš kam posunout. Naopak by bylo namísto danou problematiku více vyjasnit a pokusit se ji posuzovat spíše podle dříve používaných kritérií, protože po prodloužení námitkové lhůty takto výrazné změkčení kritérií přípustnosti námitek ztrácí jakýkoliv eventuální smysl.

⁸⁶ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16. 10. 2012, sp. zn. Pl.ÚS 16/12.

5.4 AVALY NA BLANKOSMĚNKÁCH

Nejméně tři čtvrtiny směnek v České republice plní v dnešní době zajišťovací funkci. V mnoha případech přitom strany uvažující o zajištění pohledávky směnkou v době, kdy směnku vystavují, nemohou vědět, jaká bude výše zajištěného závazku v okamžiku, v němž budou v důsledku prodlení dlužníka požadovat zaplacení směnky. Vítaným prostředkem řešení je využití blankosměnky, o níž se ZSŠ zmiňuje v jediném ustanovení a to Čl. I § 10 navíc pouze v souvislosti s uplatněním námitek. Je proto na judikatuře a jurisprudenci, aby zodpověděly četné otázky s blankosměnkou spojené. Je tomu tak i co se týče rukojemství na blankosměnce.

Základním znakem blankosměnky je, že existuje listina podepsaná alespoň jednou osobou, která je alespoň potenciálním účastníkem směnečného vztahu.⁸⁷ Takovou osobou může tedy být i avalista. Forma rukojemského prohlášení je i na blankosměnce libovolná, možný je aval úplný, zkrácený i holý. K tomu, aby vůči potenciálnímu rukojmímu byla listina blankosměnkou, je však vedle jeho podpisu třeba, aby byl účastníkem smlouvy o vyplňovacím právu směnečném, jež může být i zcela bezformální. Není-li však takové smlouvy, nepůjde ve vztahu k rukojmímu o blankosměnku. Přesto může nastat situace, že listina, na níž je z jakéhokoli důvodu umístěn něčí podpis, bude později doplněna jako směnka a k onomu podpisu bude připojeno rukojemské prohlášení. Na takové situace však dopadá ustanovení Čl. I § 69 ZSŠ o změnách textu směnky po podpisu. Důkazní břemeno k prokázání neexistence smlouvy o vyplňovacím právu směnečném ponese v tomto případě ovšem žalovaná osoba, která musí vysvětlit, jak se podpis na listině ocitl.⁸⁸

Žádná z osob podepsaných na blankosměnce není směnečně zavázána pouze v důsledku svého podpisu, neboť blankosměnka není směnkou a bez existence směnky nemůže být nikdo směnečně zavázán. Směnečnými dlužníky se tito stávají až doplněním směnky o všechny podstatné náležitosti stanovené

⁸⁷ Kotásek, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 102.

⁸⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. 5 Cmo 556/2000, publikováno v časopisu *Právní rozhledy*, 2001, č. 5, s. 231.

zákonem a to „s účinky ex tunc od vydání listiny“.⁸⁹ Tímto okamžikem tedy se zpětnou účinností vzniká i plnohodnotné rukojemské prohlášení, na které je tak nutno pohlížet jako kdyby existovalo již v okamžiku vydání směnky.

Je-li blankosměnka doplněna v rozporu se smlouvou o vyplnění, není zcela jasné, které ze směnečně zavázaných osob jsou legitimovány k podání námitky neoprávněného vyplnění blankosměnky. Jde o to, zda je k této námitce legitimován pouze ten, kdo uzavřel smlouvu o vyplňovacím právu přímo s majitelem nebo zda jsou ji oprávněni vznést všichni směneční dlužníci. Podle Kotáska je tato námitka přístupná všem směnečným dlužníkům, „kteří se vědomě se souhlasem majitele podepsali na blankosměnku“.⁹⁰ Všeobecné použití námitky dovozuje z toho, že Čl. I § 10 ZSŠ není v poměru speciality k § 17. Omezení na námitky z vlastních vztahů k majiteli podle § 17 se proto na případy excesivního vyplnění blankosměnky neužije. Právo na užití této námitky přiznává avalistovi, který je účastníkem jakékoli smlouvy o vyplnění též Kovařík.⁹¹ Tato námitka náleží podle něj rukojmímu vždy, případné další námitky však již musí mít původ v konkrétním ujednání mezi ním a majitelem směnky. „Smlouva o vyplnění musí nutně vzniknout třeba značně neformálně, přímo mezi majitelem blankosměnky a dlužníkem, jehož se má vyplnění také týkat“.⁹² Tedy i mezi rukojmím a majitelem blankosměnky existuje vždy, byť i neformální, dohoda o vyplňovacím směnečném právu, a z tohoto důvodu je i on oprávněn bránit se námitkou neoprávněného vyplnění. Toto právo přiznává avalistovi a dalším směnečným dlužníkům zřejmě i Švamberg,⁹³ podle nějž námitka protismluvného vyplnění směnky přísluší *podpisateli biancosměnky*, aniž její použití jakkoli omezuje.

Dle mého názoru je třeba trvat na pojetí, že má-li být i avalista zavázán z blankosměnky, musí být vždy účastníkem i zcela neformální smlouvy o vyplňovacím právu směnečném, z tohoto titulu mu proto přísluší i námitka protismluvného doplnění blankosměnky. Tento názor vyslovil již Vrchní soud

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ Kotásek, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 108.

⁹¹ Kovařík, Z. *Postavení rukojmího na zajišťovací směnce*, Právo - časopis pro právní teorii a praxi, 2011, č. 4, s. 16.

⁹² Kovařík, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s.

⁹³ Švamberg, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Praha: Palásek a Kraus, 1947, s. 213.

v Praze, podle nějž je „jedním z definičních znaků blankosměnky, který lze dovodit ze zákonného textu, udělení vyplňovacího práva majiteli směnky směnečným dlužníkem. Důvodem tohoto práva je vždy dohoda“, a proto „je nepochybné, že je-li na nevyplněné směnce podepsáno dlužníků více, musí být taková dohoda uzavřena se všemi“.⁹⁴ Pokud bychom připustili, že rukojmí může být zavázán z blankosměnky i bez takové dohody, znamenalo by to možnost majitele směnky uplatnit ji vůči němu ve zcela libovolném rozsahu, což by vedlo mimo jiné i k tomu, že se závazek avalisty co do výše zcela osamostatní od závazku avaláta, což je v rozporu s Čl. I § 32 odst. 1. Neměli bychom zapomínat na to, že podstatou rukojemského závazku je, že stojí za konkrétně určeným směnečným dlužníkem. Připustit tak vyplnění směnky vůči avalistovi zcela nezávisle na tom, co je sjednáno s avalátem je tak v rozporu se samou podstatou institutu směnečného rukojemství. Osamostatnění rukojemského závazku tímto způsobem ostatně není ekvivalentní situací ani k povinnosti rukojmího plnit ze směnky v případě, že se avalát povinnosti platit ubránil kauzálními námitkami, ke kterým neměl avalista přístup. Není proto namístě trvat na totožné úpravě přístupu k námitkám z mimosměnečných vztahů tak, jak ji vymezuje Čl. I § 17 ZSŠ.

⁹⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. 5 Cmo 556/2000, publikováno v časopisu Právní rozhledy, 2001, č. 5, s. 231.

6 ZÁVĚR

Přestože je směnečné rukojemství v zákoně upraveno pouze ve třech paragrafech, je k jeho pochopení a rozboru třeba porozumět prakticky celému Čl. I ZSŠ, což vzhledem k sofistikovanosti a abstraktnosti směnečného práva rozhodně není jednoduchý úkol. Samozřejmě nelze říci, že jsem za relativně krátkou dobu, jíž se směnečným právem zabývám, dokázal pochopit celé toto právní odvětví ve všech jeho souvislostech, nicméně se domnívám, že pokud mu budu věnovat náležitou pozornost i nadále, mohu se tomuto cíli jednou alespoň přiblížit.

Směnečné právo a rukojemství jako jeho součást mě zaujalo především svou formální přísností, která budí značný respekt, činí z něj tak specifické odvětví práva a též důvod, proč by každý, zejména pak práva neznalý, člověk měl dvakrát zvážit, zda na sebe převezme jakýkoliv směnečný závazek, obzvláště pak směnečné rukojemství.

Další pozoruhodností směnečného rukojemství je jeho neměnnost, kdy již dávno Žižkovo rukojemské prohlášení splňovalo téměř všechny náležitosti kladené na tento institut v dnešní době. Tato rigidita byla později utvrzována moderními kodifikacemi, z nichž žádná nezměnila podstatu tohoto právního institutu. Potřeba unifikace směnečného práva, která vyvrcholila konferencí v Ženevě roku 1930, přinesla zakonzervování směnečného rukojemství do podoby, v jaké ho známe dnes. Příčinou faktu, že zákon směnečný a šekový zažil za 63 let své existence pouhé tři novelizace minimálního rozsahu, je právě zejména nesporná kvalita jeho předlohy, tedy ženevského Jednotného zákona směnečného. Není u nás právě mnoho oblastí práva, o kterých by bylo možné říci totéž.

Změny v právní úpravě směnečného rukojemství není ostatně možné v blízké budoucnosti očekávat, zajímavé bude však sledovat vývoj relevantní judikatury, jenž rozhodně nelze považovat za uzavřený a to nejen proto, že do směnečného práva nedávno významně zasáhla judikatura Ústavního soudu, s jejímiž zásahy se bude muset praxe vypořádat.

Na závěr bych rád dodal, že mě práce na tomto tématu bavila, a proto doufám, že napsání poslední slabiky tohoto textu pro mě nebude znamenat poslední kontakt se směnečným právem (v jiné roli než v postavení směnečného dlužníka). Pokud by pak přečtení těchto řádků odradilo alespoň jednoho člověka od toho, aby se na směnku jako rukojmí podepsal, bude mít má práce smysl.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

KNIŽNÍ DÍLA

Bydlinski, P. *Die Bürgschaft im österreichischen und deutschen Handels-, Gesellschafts- und Wertpapierrecht*. Wien: Springer, 1991.

Hermann-Otavský, K. *Československé právo směnečné: S otiskem ženevských konvencí z r. 1930*. 2. vyd. Praha-Smíchov: Spolek československých právníků Všehrd, 1930.

Chalupa, R. *Zákon směnečný a šekový: komentář. Směnky*. 1. vyd. Praha: Linde, 1996.

Chalupa, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009.

Chalupa, R. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2003.

Kotásek, J. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

Kovařík, Z. *Přehled judikatury. Směnečná judikatura*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 190.

Kovařík, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011.

Kovařík, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009.

Kovařík, Z. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 5., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011.

Šikl, H. *Právo směnečné rakouské. Část první*. V Praze: Bursík & Kohout, 1904.

Švamberg, G. *Československé právo směnečné a šekové*. Praha: Palásek a Kraus, 1947.

ČASOPISECKÁ DÍLA

Kotásek, J. *Převod regresních práv avala*, *Obchodněprávní revue* 2010, č. 12, s. 348 an.

Kotásek, J. *Směnečné rukojemství*, *Právní rozhledy*, 2000, č. 4, s. 138 an., dostupné na www.beckonline.cz.

Kovařík, Z. *Postavení rukojemčího na zajišťovací směnce*, *Právo - časopis pro právní teorii a praxi*, 2011, č. 4, s.

Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství (1. část)*, *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55 an.

Kovařík, Z. *Úskalí směnečného rukojemství (2. Část)*, *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56 an.

Randa, A. *Dvě otázky z praxe práva směnečného*, Právník, 1878, s. 1.

Sadecký, L. *Směnečné rukojemství pohledem avala (avalisty)*, Právní rozhledy, 2010, č. 12, s. 424 an., dostupné na www.beck-online.cz.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Beck online

www.beck-online.cz

Juris International, Convention providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes

<http://www.jurisint.org/en/ins/253.html>

Nejvyšší soud České republiky

www.nsoud.cz

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

www.psp.cz

Ústavní soud České republiky

<http://nalus.usoud.cz>

JUDIKATURA

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16. 10. 2012, sp. zn. Pl.ÚS 16/12.

Nejvyšší soud

Rozh. Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. října 1931, Rv I 1631/31, Sbírka rozhodnutí NS – Vážný – č. 11080

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 05. 08. 2003, sp. zn. 29 Odo 896/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 04. 05. 2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne ze dne 10. 05. 2005, sp. zn. 29 Odo 628/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1047/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2270/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3727/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1004/2008

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 856/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4722/2007

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 9. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3413/2010

Vrchní soudy

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 5. 1997, sp. zn. 5 Cmo 143/96, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 1998, č. 2, s. 35.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 6. 1998 sp. zn. 5 Cmo 780/97, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 1999, č. 7, s. 229.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 7. 1998 sp. zn. 9 Cmo 3/1998, publikováno v Kovařík, Z. Přehled judikatury. Směnečná judikatura. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 68

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999 sp. zn. 5 Cmo 189/99, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 2000, č. 2, str. 50 a násl.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. 5 Cmo 556/2000, publikováno v časopisu Právní rozhledy, 2001, č. 5, s. 231.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 9. 2003, sp. zn. 5 Cmo 353/2003, publikováno v časopisu Právní rozhledy, 2004, č. 8, s. 309.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 5 Cmo 480/2003, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 2005, č. 7, s. 266.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 1. 2006, sp. zn. 7 Cmo 348/2004, publikováno v časopisu Právní rozhledy, 2006, č. 24, s. 904.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 12. 2007, sp. zn. 5 Cmo 493/2007, publikováno v časopisu Soudní rozhledy, 2009, č. 4, s. 142.

8 RESUMÉ

This thesis deals with the legal institute of aval, which is a form of bill of exchange obligations security. Just at the beginning, it is necessary to emphasize specific features of the institute, because its nature, although seemingly similar to some general forms of security, particularly to surety, is in fact so different that any comparison with them is just misleading. Its difference is even so distinctive that the general knowledge concerning these seemingly related institutes may be rather to harm to people who come across them. Bill aval differs from general surety mainly due to a considerable restriction of subsidiarity and accessory, thus typical features of common surety.

In the introductory part historic development of aval legislation in the territory of today's Czech Republic and all bill of exchange acts that have been passed since the Austrian monarchy until the year 1950, when the Bill of Exchange and Cheque Act was adopted, are mentioned here. The following part of this chapter sums up efforts for the international unification of bill of exchange law, visible already since the 19th century and resulting in 1930 by the acceptance of Geneva Convention providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes, on which basis the continental bill of exchange law has been arranged until today. The notion „Geneva bill of exchange law“, which incorporates the legislature of all states which have subordinated its bill right to the pattern adopted at the conference in Geneva, has its origin here.

The thesis core is a thorough description of aval institute as amended by Bill of Exchange and Cheque Act. The commentary is conceived with regard to the conclusions drawn in professional literature and particularly Czech courts judicature is accented, as it has a great influence on the rules interpretation set in the Bill of Exchange Act. Contemporary aval legislation and its impact on everyday practice is described in complex in this thesis part.

After this general explanation, attention is turned to some issues arising in connection with aval, which are dealt with both by courts and legal science. It applies particularly to the matter of so called causal objections and aval's attitude

to them. In recent years there has been a considerable shift in this field as for as its perception by Czech courts which repeatedly judicate in the sense that aval's attitude to causal objections is getting simplified. The question of objection proceeding in front of courts is mentioned as well.

The next problem that the thesis cope with is the issue of aval on so called blank instrument, thus on bill of exchange which lack some imporant necessities in the moment of emission.

In the conclusion it can be summed up, that aval is a security type popular and widely used in Czech practice. Its significance is best illustrated by the frequency of rulings of all court levels concerned. Due to this frequent usage Czech practice differs from other countries, such as Austria and Germany, in whose legislations aval is arranged identically, however its function is usually replaced by other security means.